

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) ערכין ג. (ב) [סס].
(ג) [לקמן ד.]. (ד) [לקמן
(ט) לקמן דף ז':
סנהדרין ד': ערכין ג':
[וספספס פ"א ע"ש].
(ז) פסחים פס. גיטין מ"א.
(ח) ז' ג. ערכין ג': עריות
(ט) פ"א מ"ג. (י) לקמן ד.
(יא) [לקמן ד.]. (יב) [לקמן
(יג) לקמן ג.]. (יד) [לקמן
(טז) דף ז'. (יז) נראה
דכוונה להא דר"ה דף ו':
(יח) רש"י ע"י"ש. ועי'
לקמן ו. (יט) [פסחים מ.].
(כ) ועיין לקמן יז. תר"ה
יום טובו (הא').

הנהגות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הניחא
וכי' ואיכא למאן דאמר
כולם תשלומין דראשון
הן ואמרין: (ב) ד"ה
יראה יראה כמי וקריין
יראה יראה כל זמן
וכי' הטייה יראה כל:
(ג) ד"ה כדך שנה
דיראותך כך הוא נא
דיראות שמי עיני אף
בא דיראות מן האדם:
(ד) תוס' ד"ה הכל
חייבין וכו' ונאם שמה
הבאתם שמה כל שיטת
וכי' רבי יוסי הגלילי
אומר: (ה) בא"ד ונס י'
לישז דמתניין משמע
ליה דבראית פנים
בעורה איירי כלי' ומינה
ומי נתק: (ו) בא"ד כל
שאין יכול לילך כו' אלמא
משמע דנקטן זיליירי ביה
בראית פנים בעורה
איירי מדקאמר שאירי
יכול לילך כלי' ומינה
קאמר אלמא נתק:
(ז) בא"ד דאמרין לקמן
עד הבא מן איימיה
אמי וכו' דמתנייה בראית
פנים בעורה וכו' ולפי
שיטת הירוש' וכו' שמינה
בראית פנים בעורה
אלא: (ח) ד"ה חוץ וכו'
ושני מקצת ומצדף
הנחת ונרס: (ט) ד"ה
איירי וכו' כיון דלא חוץ
בראשון לא חוץ וכו' ישי
בראשון אלמא משום שאין
היום ראוי: (י) בא"ד לא
קא דראית פנים בקרבן
רק לראית פנים בעורה:
(יא) ד"ה הכל לאחיי וכו'
א"ע דסיפא דמתניין
קאמר: (לב) ד"ה יראה
וכי' אף אהא נא ליראות
לא מה הוא רואה אותך
בשרי עיניו אף אהא
רואה אותו בשמי עיניו
ולא יתכן וכו' ע"כ גרים
ר"מ יראה יראה מה
דיראות:

הנהגות וציונים

(א) בכתיב יו"ם וכו'. וכן
נראה ישי משום דשעמא
דחש"י משום רלאו בני
דעה ניהו ומטומטום
ואילך טעמא משום
וכדך (דק"ס): (ב) וכו'
שהיו שני אחין או שני
שותפין ושחרר אחד את
חלקו. רש"י גיטין
מא ע"א [גליון]:
(ג) בסנהדרין דף ד'
ע"כ איתא בן תימא
(גליון) וכי' בכתיב:
ועי' דק"ס אות ה':
(ד) בכתיב בראשית:
(ה) בהעקת התוס'
יראה: (ו) תיבת
"מקרא" נראה קצת
מיתר דמקרא אחד יליף
לכולהו. ובכתיב ליתא:
(ז) פירוש גדול כהאי
גונא (יד דוד):
(ח) בכתיב "ואני" שלא
וכי' חכמים נתנו
בה שיעור: (ט) תיבת
"אמרין" מיותר (מצור
דבש): (י) צ"ל "א"
ליפין (גנוי יוסף): (יא)

הכל חייבין פרק ראשון חגיגה

ב.

הכל חייבין בראייה. פירש רש"י צננות יראה כל זכורך והקשה
הר"ר אלחנן דהא תני בסמוך ז"ש אומרים הראייה שתי
כסף משמע דצקרבן מיירי ותו תניא בגמרא^(א) הערל וטמא פטורין מן
הראייה צשלמא טמא דכתיב (דברים יג) וצאת שמה (ד) כל שיטתו
צצאה ישנו צהצאה ועוד אמרינן
צירושלמי ריש מכלתין צד"א צראית
קרבן אצל צראית פנים צעורה הכל
חייבין כמו צהקהל האנשים והנשים
והטף ותו תניא בגמרא^(ב) רבי יוסף
אומר שלש מצות נלטוו ישראל
צעלייתן לרגל ראייה ושמתה וחגיגה
יש צראייה שאין צשמהין שהראייה
כולה כליל משמע דסתם ראייה
צקרבן מיירי ע"כ נראה לר"ת
דמתני' מיירי צקרבן וצעורה ורש"י
דנקט צראית פנים צעורה נקט חדא
דמשמע תרי ולפטורא דכולהו אתא
דאף צראית פנים צעורה פטורי
וכל שכן צראית פנים צקרבן וגם יש
ליישז דמתני' משמע ליה דצראית
פנים (ג) נמי איירי דקמתי צסמוך
אזיהו קטן כל שאין יכול לילך כו' (ו)
משמע דצקטן דאיירי ציה קאמר אלמא
צראית פנים צעורה איירי שאינו
יכול לילך לשם ומיהו שיטת הירושלמי
לא יתכן לפי שיטת שמעתתא שלנו
מפני דצרים הרצה דהתם יליף
מהקהל לחיוב ואין לא ליפנין מיניה'
רק לפטור דחרש ואע"ג דאמרין
לקמן ס"ד אמרינא יליף ראייה ראייה
מהקהל מה להלן נשים חייבות כו'
מ"מ מהתם שמעינן דלפי האמת
דלא^(א) ליפנין מהקהל לחיוב ועוד היכי
מחייבין נשים צראית פנים צעורה
מראייה דהקהל דהא ולא יראה הוא
דמוקמינן לקמן^(ב) צראית פנים לקרבן
וממעטינן^(ג) נשים מזכורך ועוד קשיא
ליה דאמרין לקמן (דף ו. ו.) (ו) מאן
אייתי' אמנו דמתני' צשמתה איימיה
ולא קאמר דמתני' צראית עורה
משמע דפטורה ועוד צגמרא^(ד) דקאמר
שפטורה מראייה וחיבת צשמתה לפי
שיטת הירושלמי הוה מני למימר
שחיבת צראית עורה אלא ודאי כולי
שמעתינן מוכח דפטורי צכולי ראייה
כדפרישית: **חויין** מחדש שושה
וקטן. אין למדין מן הכללות
אפילו צמקוס שנאמר צו חוץ כדאמרין
צרים צבל מערצין (שרידן דף טו.)

הכל חייבין בראייה. צננות ראייה^(א) כל זכורך (שמות כג) שצריכים
להתראות צעורה צרגל: חויין מחדש שושה וקטן. דלאו בני
דעה ניהו ופטורין מנמות: החיגר והסומא. כולה יליף מקרא^(ב)
צגמרא^(ג): **ומי שאינו יבדל לעצות ברגליו.** מירושלים לעורה וצגמרא^(ד)
מפרש להו: **אי זהו קטן בו.** אצל
מכאן ואילך אף על פי שאינו חייב
מן המורה הטילו חכמים על אביו
ועל אמנו לתוכו צננות: שלש רגלים.
הראוי לעלות צרגליו חייב הכתוב
וכיון דגדול^(א) פטור מן המורה קטן
לאו צר חינוך הוא: ב"ש אומרים
הראייה שתי כסף. גדול הצא להיראות
צריך להציא עולה ואינה פחותה
משתי כסף שתי מעות כסף שהן שלש
יעיר שנאמר ולא יראה פני ריקס (סו)
ויליף צגמרא^(א) שצריך להציא עולה
אע"פ^(ב) שלא נמנה צו מורה שיעור
חכמים נתנו שיעור: והחגיגה. שלמי
חגיגה חייבין היחידים להציא צרגל
דילפינן לה צשלה צפירקין (דף ט.)
מוחזקת איתו מן לה: **גמ' וירבינא**
דאמר בו. לקמן אמרינן^(א) צפירקין
(דף ז.): הניחא צמאן דאמר בו.
לקמן אמרינן צפירקין (דף ט.) שש
לקרבנות החג תשלומין כל ז' ואפליגו
צה אמוראי איכא למאן דאמר
תשלומין זה לזה ואיכא למאן דאמר
(ב) תשלומין דראשון הן ואמרין מאי
ציימיה חיגר ציום ראשון ונתפשט
ציום שני איכא ציימיהו מאן דאמר
כולן תשלומין לראשון מי שחויב
צראשון ולא הציא יציא צאחד משאר
הימים ומי שאינו מחויב אינו צריך
תשלומין ומאן דאמר תשלומין זה לזה
קסבר החובה מוטלת על כל אחד
מן שאר הימים ולא על הראשון לבדו
הלכך אף מי שפטור צראשון ונראה
בשני חייב להציא ואם לא יציא צו
ציום יציא למחר: (ג) יראה יראה.
[יראה] כתיב וקרינן יראה יראה כל
זכורך את פני האדון דמשמע שהאדם
רואה את השכינה יראה כל זכורך
את פני האדון משמע שהאדון צא
לראותך הקיס הכתוב ראייתך
לראיתו: כדרך שבא (ג) דראותך. כך
הוא צא ליראות ממך: מזה דראותך.
צשתי עיניו: אף. כאן ליראות מן
האדם צשתי עיניו של אדם: משנה
ראשונה. קודם שחזרו צ"ה להורות

(א) חייבין בראייה חויין מחדש שושה וקטן
(ב) וטומטום (ג) ואנדרוגינום ונשים ועבדים שאינם
משוחררים החיגר והסומא והחולה והזקן ומי
שאינו יכול לעלות ברגליו איזהו קטן כל
שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו
ולעלות מירושלים להר הבית דברי בית
שמאי ובית הלל אומרים יכול שאינו יכול
לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר
הבית שנאמר (ש) שלש רגלים בית שמאי
אומרים הראייה שתי כסף והחגיגה מעה
כסף ובית הלל אומרים הראייה מעה כסף
והחגיגה שתי כסף: **גמ' (א)** הכל לאתויי מאי
לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין
ולרבינא דאמר (א) מי שחציו עבד וחציו בן
חורין דפטור מן הראייה הכל לאחויי מאי
לאתויי חויר ביום ראשון ונתפשט ביום
שני הניחא למ"ד (ב) כולן תשלומין זה לזה
אלא למאן דאמר כולן תשלומין דראשון
הכל לאתויי מאי לאתויי סומא באחת מעיניו
ודלא כי האי תנא דתניא (ג) ויחנן בן דהבאי
אומר משום ר' יהודה (ד) סומא באחת
מעינו פטור מן הראייה שנאמר (ה) יראה
יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה
לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי
עיניו ואיבעית אימא לעולם כדאמרין^(א) מעיקרא
ורקא קשיא לך הא דרבינא לא קשיא
כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה
דתנן (ב) מי שחציו עבד וחציו בן חורין
עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום
אחד דברי בית הלל אמרו להם בית שמאי
תקנתם

כדברי צ"ש סופא דמתני' דקמתי חוץ מן העבדים שאין משוחררים
דאוקמא רבינא צמי שחציו עבד וחציו בן חורין דפטור נשנית קודם שחזרו
צ"ה אצל לאחר שהודו לצ"ש שיש על צ"ד לכוף את אדונו לשחררו
והוה ליה כאלו משוחרר כבר וחייב ומשנה שנשנית לא וזה ממקומה:

צגמרא^(א) כי טמא ולא יציא דרבי עקיבא אצל כל הני דמתני' רצותא אשמעינן דענין מעוטא מקרא: **איזהו קטן בו שאינו יבדל**
צרבוב. משם והלאה הוה ליה הגיע לחינוך ומדרכנן הוא דמחויב וצריך להציא קרבנותיו נדבה ולמ"ד (ב) צ"ה (ע) אין קריבין ציו"ט
אין קריבין עד למחר צחול המועד אך קשה למורי למ"ד תשלומין דראשון ניהו כיון דלא מצי קריב צראשון לא קריב תו כדאמרין לקמן
(דף ט.) גבי חויר שנחפשט צשני וי"ל דהתם צגרא לא חוץ הלכך כיון דלא חוץ (ט) צראשונה לא חוץ צשני אצל הכא כל חיוב שיש צשני
ישנו צראשונה אלא משום שאינו היום ראוי עכשיו ודומה לו מצינו צפסחים צפרק אלו דברים (דף ע. ו) גבי חגיגה פעמים ו'
פעמים ז' חל יו"ט הראשון להיות צשבת קרב צששה^(א) אלמא אע"ג דלא קרב צראשון קרב צשני כיון דמתמת יום הוא דלחי כדפרישית^(ב)
וילכא למימר דלמ"ד דנדרים ונדבות אין קריבין ציו"ט דרבנן^(ג) הוא והכא דרבנן תקינו לה שיוכל להציא אף ציו"ט דהא צפ"ק דצינה
^(א) (דף יב ו) משמע דמדלורוייתא הוא דהא שתי הלחם (ולחם הפנים^(ב)) לא דחו יו"ט וכי תימא מ"מ כי מייתי להם נדבה היכי סמיך
עלה דקטן אינו סומן כדאייתא צנמות צפרק שתי מדות (דף ג.) וי"ל אע"ג דלא סמיך עליה מ"מ דמיא לחינוך צנו ורש"י פירש

הכל לאתויי מאי לאתויי מי שחציו עבד וכו'. ולא יציא דמשנה אחרונה אע"ג (ב) דמתנייתין קאמר איכא כדדייק צגמרא (דף ז.) מלשון שאין
משוחררים דלחי עבד פטור מ"מ מחרך רישא לחיוב לפי מה דצצירא ליה השתא ואלדיקא לא חש אלישנא דעבדים שאין משוחררים:
תשלומין דראשון. ואע"ג דגבי חגיגה הוא דכתיב תשלומין מ"מ ליפנין ראייה מיניה^(א) כולן תשלומין דראשון והכא צגרא לא חוץ הוא
וכיון דלא חוץ צראשון לא חוץ צשני ולא הוה מצי למימר חויר צשעה ראשונה ונתפשט צשניה דהא פשיטא הוא:
יראה יראה כדרך שבא דראות. פירש"י כדרך שבא הקב"ה לראותך דיינו צשתי עיניו אף אה^(א) צא (ב) לראות צשתי עיניו ולא יתכן לר"ת
דהא לא שייך ציאה גבי שכינה צשכל מקום הוא ועוד דלר"ש מסורת קודם אדרצה היו לנו לדרוש המקרא קודם ע"כ גרים ר"ת
יראה יראה מה לראות צשתי עיניו שאדם צא להתראות לפני המקום צשתי עיניו של מקום אף האדם צא לראות המקום צשתי עיניו ולא דמי
לעובד ועבד (פסחים דף ט.) דלרש"י תרתייהו מקרא ומסורת דהכא כי דדיי ניהו אצל התם כל חדא חלוק מצצריה:

תקנתם
אולי צ"ל ששה: (א) נרציל מדרבנן הוא והכא רבנן תקינו לה: (ב) [ליתא בכיפה כ ע"כ (גליון): (ג) כאן הס"ד ומתחיל ד"ח (באה"מ): (ד) צ"ל
אף הוא בא ליראות בשתי עיניו (מהרש"א ע"י"ש): (ע) ועי' מהר"ן חיות שמקיים הציון שלפנינו:

א א מיי פ"צ מהלכות
מגוה הלכה א סמג
עין רכז רכז רכז:
ב ב מיי שם ה"ג:
ג ג מיי פ"א שם ה"ג:
ד ד מיי שם פ"ב הלכה א
סמג ס:
ה ה מיי שם פ"א הלכה א
סמג ס:
ו ו מיי שם פ"ב הלכה א
סמג ס:

רבינו הננאל

הכל חייבין בראייה
חוין מחדש שושה וקטן בו.
לאוקמה למתני' הכל
חייבין הכל לאתויי מאי
מי שחציו עבד וחציו בן
חורין שחייב בראייה.
דחויין ולרבינא דפטור
דהאי מאי ומקום לה הכל
לאחויי מי שהיה חיגר
ביום ראשון ולא היה יכול
לעלות בהר הבית פטור
ואם נתפשט כלומר
נתפא ביום שני חייב.
ואמרין הניחא לר'
אושערי דאמר כולן
תשלומין זה לזה וכיון
שהוא יכול לעלות ביום
כי על חג (חייב) בשאר
הימים אלא לר' יוחנן
דאמר כולן תשלומין
דראשון הן כדבעין למימר
לקמן האי הכל דקתני
במתניין לאתויי מאי

הנהגות מח"ב
רנשבוג

או תוס' ד"ה איזהו קטן
וכי' דהא צפ"ק דצינה
דף יב וס. ומתק חיות
צפ"ק דצינה וצ"כ צפ"ב
דצינה דף כ ע"כ צפ"ב
וק' הגיה צשער הערך
פ"א מהלכות חגיגה
הלכה ט דף ס"ג ע"א
ע"י"ש:

תורה אור השלם

(א) שלש ק"ל חגו ל'
בשנה: (ב) וישנה כ. ה'
(ג) שלש פגמים בשנה
יראה כל זכורך אל פני
האדון: (ד) וישנה כ. ה'

ליקוטי רש"י

בראייה. מצות עשה
היא יראה כל זכורך
(קדושין לז. ו.) וטומטום.
אטום אינו יבדל צו לא
זכות ולא נקבות וספק
זכר ספק נקבה הוא
ואיכא למ"ד נמי ספק
צריה הוא וכו' [ואיכא
למאן דאמר לאו ספק
הוא אלא צריה הוא]
[רש"י"ם ב"ב קמ: ע"י"ש].
ואנדרוגינום. שיש לו
זכות ונקבות וספק.
מי שחציו עבד בו.
כיון שהיו צ' אחין או צ'
שותפין ושחרר א' את
חלקו [גיטין מא.]. אצל
עבד גמור פטור דכתיב
אה פני האדון כי מי שאין
לו אחין אלא הוא.
ולרבינא דאמר בו. (דף
צפרק קמא דחגיגה (דף
ז.) ומייתי לה מסיפא
דמתניין דסתם קמתי
ועבדים שאין משוחררין.
חיגר. פטור מן הראייה
דרגלים כתיב פרט לנעלי
קצין [וערכין ב.]. גליון:
וחיגר היינו צעל קצין אצל
זולת על ירכו שלש רגלים
קרינא ציה [שם בשיטתם
מרש"י כח"י].
[המשך בסוף המסכת]

הכל הייבין פרק ראשון הגיגה

ג.

עין משפט
נר מצוה

יא א מ"י פ"ג מהלכות
תורה הלכה ב:
יב ב מ"י פ"ג מהלכה
א קמ"ג עין רט:

רבינו הננאל

מחשש המדבר ואינו
שומע או שומע ואינו
מדבר שפטר ואף על פי
שפטר מן הראיה חייב
בשמחה חרש שאינו
שומע ולא מדבר ושומע
וקטן פטורין אף מן
השמחה הראיה ופטורין
מכל מצות האמורות
בתורה. ומנא לן דהני
פטורין מן הראיה דגמר
ראיה ראיה מהקהל וכתוב
ביה בהקדמה למען ישמעו
ולמען ילמדו ותניא למען
ישמעו פרט למדבר ואינו
שומע שפטר למען
ילמדו פרט לשומע ואינו
מדבר. ומקשינן איני
דכל מאן דלא ממלל
לא גמר הוא הנהו תרי
אילני דבעא רבי רחמי
עליהון ואתפחתו
ואשתכחו דהו גמירי
הלכתא וסיפרי וספרא
ותוספתא וכולה תלמודא.
ופריך מר זוטרא קרי
ביה למען ילמדו הן
לאחרים ורב אשי קאי
כוותיה דודאי ילמדו
פשיטה וכיון דאילמא הוא
איני דגמירי לא מצי
לאגמירי הוא לאחריני.
הא דא"ר תנחום חיגר
ברגלו אחת חרש באזנו
אחת פטורין מן הראיה
פשוטות הן. בת נדיב בת
אברהם שנקרא נדיב כ"י.
והבור רב אבי בר מים
אין בו אבל נחשים
ועקרבים יש בו. ת"ר
מעשה בר' יוחנן בן
ברוקה ור' אלעזר
חסמא שהלכו להקביל
פני ר' יהושע בבקיעין
ואמרו כי ר' אלעזר בן
עזריה דרש הקהל את
העם האנשים והנשים
והטף הא תיבת אנשים
ונשים וטף למה לי כ"י.
ועוד דרש את ה'
האמרת היום וכו' אתם
עשיתו חטיבה אחת כ"י:

הגהות וצינונים

[א] [בכ"י הגירסא
קמ"ד] [גליין], וכו' [ה'
בכתי"ב] [ב] בכתי"ב
וראשונים
ותוספתא [גליין]
מהרצ"ח [בילקו"מ]:
[ג] דמ"י [לפני הצענון]:
[ד] וכו' [ה' תלמודא]:
[ה] בכתי"ב הגירסא א"א
מלמען, ולפ"ז פירשו
דדרשא דרב תנחום
מלמען ישמעו נפקא
וכ"י ברמב"ם ובסמ"ג
ורע"ב, ופשוט שכן
היתה גירסתם (דק"ס):
[ו] צ"ל ויאמר (רש"י),
וכ"י בכתי"ב: [ז] [ועי'
תרי"ט סוף פ"ג דאבות]
[גליין], ועי' ובדפ"י לתא
"בן" והוסיפו טענות
(דק"ס ע"י"ש): [ח] [פי'
ציר אחד בעולם כלומר
דבר הניכר שאין כמותו,
ערוך בשם רב האי
בערך אמר] [גליין]:
[ט] ד"ה חייב ר"ה
ושאינו שריך לעמוד
הקודם: [י] בכתי"ב
[יא] [בנקום תיבת
"מהקהל" לכאורה צ"ל
מק"י וחומר (גלינות
קמ"י), ועי' הגי' הב"ח:
[יב] צ"ל דכיון (רש"י):
[יג] תיבות "עד האיגרא"
נראה למחוק (רש"י):
[יד] נ"ל דצ"ל **בבאונים**
(אהל משה): [טו] צ"ל
ארגונים (רש"י):

גמר ראיה ראיה מוקדמת. ונשים ליכא לחיובי דקא ממעטו ליה
לקמן^(ט) מוכרך וכן אמרינן לקמן הא למה לי קרא תיפוק לי
דמצות עשה שהזמן גרמא מהו דתימא ילף ראיה מהקהל מה להלן
נשים חייבות וטפלים לא מחייבין כמו דהקהל וליתן שכן למציאיהם
כי התם דמקל וחומר פטורין ליה
כדפרישית לעיל דנשים פטורות טפלים
לא כל שכן (ט) ולקמן^(ט) דמרינן קטן
שהגיע לחינוך מדכתיב כל ולא גמרינן
מהקהל^(ט) התם אסמכתא בעלמא הוא
כדמסיק ומהאי ק"י נמי פטור וכי
פריך דרצנן הוא מצי לאקשויי למה
לי קרא ליגמר מהקהל אלא עדיפא
מינה פריך:

מלמען ישמעו נפקא. דפשטיה
דקרא משמע האזינה
והצין שיצן מה שילמדו הלך מה
לנו ששמע כיון דלא גמיר ממעטין
ליה ספיר:

אלא קרי ביה צמיען ילמדו, ואף
על גז דלא משתעי גמיר
ולכ"י לא נפקא להו מלמען ישמעו
וכן מדבר ואינו שומע אפילו שמע עד
השתא דמצי גמיר לאחריני כיון דלא
מצי גמיר צהאי הליכה מה לו ללכת
וכיון^(ט) דלא שמע לא גמיר מכלל ולהצא
אע"ג דגמיר לאחריני עד האידנא^(ט)
לא יזיל השתא כיון דלא יועיל לו
הליכה זו דהא לא קאמר קרא
הקהל אלא ששמעו צקריאת המלך
ויצטו מהשתא ויצאו ליראת ה' ויראו
דכתיב צקריאת דקרא ויראו את ה'
והש"ס לא חש להציאו דפשיטא ליה
דמשתעי צהאי אצל מלמען ילמדו לא
מצי מפיק (א) צלא ישמעו דלא הוינא
מפיק מדבר ואינו שומע כיון דשמע
וגם יצין למה נקהלו עכשיו וגם (ז)
ילטרך ישמעו כדאמרינן לקמן:

חרש באזנו אחת. צירושלמי^(ט)
אמר ר' יוחנן צעי טרש
צאזנו אחת מהו א"ר יוסי צר צון
פלוגמא דרצי יוסי ורצנן דתני רצי
יוסי ולצני אהרן תעשה כתנות
(שמות כח) רצנן אמרי שמי כתנות
לכל אחד רצי יוסי אמר אפילו
כתנות (ט) לכל אחד ואחד הכי נמי רצנן
אמרי צאזניהם שמי אזינים לכל אחד
ורצי יוסי אמר^(ט) און לכל אחד ואחד:
אף על גב דלא שמועי. מממת שהן
רחוקים אצל אס היו חרשין
ממעטין מצאזניהם^(ט):

מפעמים נפקא. וכי אמרינן
לקמן רגלים פרט
לבעלי קצין אסמכתא בעלמא הוא
דמפעמים נפקא וכי פריך צמנות
תלילה (צמנות דף קג. וספ) וצערנין
פרק האומר משקלי (דף יט. וספ)
ומיינה רגלים פרט לבעלי קצין
היה (י) מדסמכיה רגלים^(ט) קאמר
ולא משום שהוא עיקר דרשה^(ט):

תחילה צ"ג. שנתנוהו על המילה
טפי מכל אותם שלפניו:
נשים צ"ג. אמר צירושלמי^(ט)
דלא כן עזאי (ט) דאמר
חייב אדם ללמד לצמו תורה:
כדי יתין שכר צמביאיהן, ועל
זה סמכו^(ט) להציא קטנים
צצית הכנסת:

ומי

חטיבה אחת בעולם ששמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר
וכי

^(ט) חייב בשמחה. לשמחה צמו דכתיב ושמחת צמך (דברים טו)
ואמרינן לקמן (דף ט.) דשמחה צמלים לאכול את הצמר וילפינן לה
(פסחים דף קט.) מוצמת שלמים ואכלת סם ושמת ולקמן פריך
מ"ש לענין ראיה דפטור ולענין שמחה
ולא מדבר. היינו טרש דמחמתין
סמכו לשומה וקטן: ראיה מוקדמת.
דכתיב צפרשת הקהל צבוא כל ישראל
לראות וגו' ופרשת הקהל המלך היה
קורא משנה תורה צעורה צלל מולאי
שמה^(ט) דכתיב מקן צבע שנים צמועד
שנת השמטה וגו' (דברים לא): פרש
צ"שומע ואינו מדבר. השתא משמע
שאין זה ראוי ללמוד: ה"ב.ת.א.
משניות: צ"מען ילמדו. ואין זה ראוי
ללמד אחרים: רב אשי אמר ודאי
צ"מען ילמדו. כלומר צלאו קושיא
דהך תרי צילמי ליכא לאוקמי לדרשה
דחנא דמעט מהכא שומע ואינו מדבר
אלא מלמען ילמדו: דאי ס"קא דעתך
מ"מען ילמדו. הוא דמשמע ליה
אלמא סבירא ליה לחנא דכיון דלא
מישתעי לא גמיר לנפשיה: וכיון דלא
שמע. אן סהדי דלא גמיר וכיון
דחנן^(ט) למען ישמעו פרט למדבר ואינו
שומע ואין סהדי דטעמא משום דלא
גמיר הוא צלא יצין כל מה שאומרים
לפניו למה לי למהדר תו למען ילמדו
פרט לשומע ואינו מדבר כיון דסבירא
ליה דמאן דלא משתעי נמי לא גמיר
מלמען ישמעו ממעט ליה אלא ודאי
סבירא ליה דמאן דלא משתעי נמי
גמיר ולא מלמען ישמעו ממעט הלך
הדר ומעטיה מלמען ילמדו הלך
ודאי למען ילמדו הוא דדריש: פרש
צ"בעי קבין. כשתתכו רגליהם נתו
קצ קטן בסוף שוקו ונתנים צו
מוכין וסומך סוף שוקו עליו: א"א
רגלים. אדם שיש לו רגלים: פעמין
בנעלים. אלמא צבעלי מנעלים שייכי
פעמים וצראייה כתיב שלם פעמים
צשנה יראה כל זכורך וגו': שנקרא
נדיב. על שם שנדבו לצו להכיר
צורא: נדיבי עמים. הם הגרים
המתנדבין מצין העמים לקבל עליהן
עול מלות: והבור רק. משום דרצי
תנחום אמרה נקט לה הכל גצי
שמעתה דרצי תנחום: אבל נחשים
ועקרבים יש בו. לא היה רק אלא
ממים: דהקביל פניו. יוס טוב היה
שמייב אדם לכבד את רבו צהקבלת
פנים כדאמרינן צמסת ראש השנה
(דף נו:.) מדוע את הולכת אליו היים
לא חדש ולא צצת (מל"ט ב ד):
תלמידך אנו. ואין לנו לדבר צפניך:
האמרת. צצנת כמי יתאמרו כל פועלי
און (תה"ט זד) ישתצחו שדרכן ללחם:
חטיבה אחת. צצנת אחד צצנת מיוחד
לומר אין כמנך לכך צצנתך לאלוה:
ואף

חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא
מדבר ושומה וקטן פטורין אף מן השמחה
הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה
מאי שנא לענין ראיה דפטורי ומאי שנא
לענין שמחה דמחייבי לענין ראיה גמר ראיה
ראיה מהקהל דכתיב^(ט) הקהל את העם
האנשים והנשים והטף וכתוב^(ט) בבא כל
ישראל לראות והתם מנלן דכתיב^(ט) למען
ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו
פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט
לשומע ואינו מדבר למימרא דכי לא משתעי
לא גמר והא הנהו תרי אילמי דהו
בשבבותיה דרבי בני בריתיה דרבי יוחנן בן
גודגא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן
דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הו
עיילי ויתבי קמיהו^(ט) ומניידי ברישיהו
^(ט) ומדחשין שפוחתייהו ובעי רבי רחמי עלייהו
ואיתסו ואשתכח דהו גמירי הלכתא וספרא
וספרי^(ט) וכולה הש"ס^(ט) אמר מר זוטרא קרי ביה
למען (ט) ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו
הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא
משתעי לא גמר וכיון דלא שומע לא גמר
האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען
ילמדו הוא. אמר ר' תנחום צ' חרש באזנו אחת
פטור מן הראיה שנאמר^(ט) באזניהם והאי
באזניהם מבעי ליה באזניהם דכולהו ישראל
הוא צ' מנגד כל ישראל נפקא אי מנגד כל
ישראל הוה אמינא אע"ג דלא שמועי כתב
ישמעו נפקא אמר^(ט) רבי תנחום צ' חגר ברגלו
אחת פטור מן הראיה שנאמר^(ט) רגלים והא
רגלים מבעי ליה צ' פרט לבעלי קבין והוא
מפעמים נפקא דתניא פעמים אין פעמים
אלא רגלים וכן הוא אומר^(ט) תרמסנה רגל
רגלי עני פעמי דלים ואומר^(ט) מה יפו פעמך
בנעלים בת נדיב צ' דרש רבא מאי דכתיב
מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב כמה נאין
רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת
נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב
שנאמר^(ט) נדיבי עמים נאספו עם אלהי
אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב
אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר
רב כהנא דרש^(ט) רב נתן בר מניומי משום ר'
תנחום מאי דכתיב^(ט) והבור רק אין בו מים
ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין
בו מים אלא מים אין בו אבל נחשים
ועקרבים יש בו. ת"ר^(ט) מעשה ברבי יוחנן בן
ברוקה ורבי אלעזר (ב"ט) חסמא שהלכו

להקביל פני ר' יהושע בבקיעין אמר להם מה חידוש היה בבית המדרש
היום אמרו לו תלמידך אנו ומימך אנו שותין אמר להם אף על פי כן
אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש צ' שבת של מי היתה שבת של ר'
אלעזר בן עזריה היתה ובמה היתה הגדה היום אמרו לו בפרשת הקהל
ומה דרש בה צ' הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים
באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר צמביאיהן אמר
להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני ועוד דרש^(ט) את
ה' האמרת היום וה' האמריך היום צ' אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתו
חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתו
חטיבה אחת בעולם דכתיב צ' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר

[מנחות דף קג.א].
[לקמן ד. צמנות קי.
ערכין י"ט.א]. [ג] סוכה
מט. [ד] שנת דף כב,
ה) מכללה פ' גא פ"ר טו
ואד"ר: פרק י"ח (תוספתא
סוטה פ"ו.א. ו) נדרות
כ"ט. [ז] נדרות דף ג.
[ח] סוטה מא.א. [ט] דף ד.
[י] מבייתין פרק א ה"א.
[כ] ועי' עוד תוספות
צמנות י"ח ד"ה מוטין.
[ל] כאן ובסוטה פרק ג
ה"ד. [מ] [סוטה דף כ.א].
[נ] [כ"ה ממסת סופרים
פ"ה ה"ו].

הגהות הב"ח

(א) גמי אמר מר זוטרא
קרי ביה למען ילמדו
וכי למען ילמדו הוא
דאי ס"ל למען ילמדו:
(ב) תוס' ד"ה גמר ראיה
וכי ולקמן דמרינן. י"ב
וק"ל דהא אטריך כל
דלא תימא נשים פטורין
טפלים ל"ש ו"ל דה"פ
הא לא חייבין מהקהל
שפיר משמע אף קטן
שלא הגיע לחינוך
דקאמר ליתן שכר
למציאיהם וכיון דאית לן
רצויה דכל אחרת ק"י
ושפיר ילף מהקהל אף
צלא הגיע לחינוך וזה
שכחו תוספות ולקמן
דמרינן קטן שהגיע
לחינוך מדכתיב כל ולא
גמרינן מהקהל אף צלא
הגיע לחינוך כיון דאית
ליה ק"י ואהא חרשו התם
אסמכתא בעלמא הוא
כדמסיק ומהאי ק"י נמי
פטור צלא הגיע לחינוך
ומסיים החוס' וכי פריך
לקמן דף ד' קודם דיע
מתיון אסמכתא דרצנן
הוא הוה מצי לאקשויי
לימיר מהקהל אף צלא
הגיע לחינוך: (ג) ד"ה
אלא וכו' לא מצי מפיק
בלאו למען ישמעו
דלא: (ד) בא"ד וגם
איצטרך למען ישמעו
כדאמרינן לקמן:
(ה) ד"ה חרש וכו' אפי'
כמות אחד לכל אחד וכו'
ור' יוסי ואמר אפי' און
אחת לכל אחד: (ו) ד"ה
מפעמים וכו' ה"ה
מדאסמכיה רגלים:

גליון הש"ס

תוספות ד"ה חרש
וכי און צ"ב אחד
ואחד. עין יומא דף לו
ע"א וצמנות דף קא ע"ב
תוספות ד"ה ש"מ: ד"ה
מפעמים נפקא וכו'
דמפעמים נפקא. עין
תוס' ר"ה דף ע"א
ד"ה שלמי פסת:

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

תורה אור השלם

(א) הקהל את העם
האנשים והנשים והטף
[ג] אשר ישמעו וילמדו
ילמדו ויראו את
אלהיהם וישמרו
לצוות את כל דברי
התורה הזאת:
[דברים לא. כ]

(ב) בבוא כל ישראל
לראות את פני
אלהיהם בפנים אשר
יקבר תקרא את
התורה הזאת נדר כל
בליים: וישנה כ"ו
(ג) וישנה כ"ו
(ד) וישנה כ"ו

ישראל באזניהם: [דברים לא. א] (ג) שלש רגלים תהא לי בשנה: [שמות כג. יד] (ד) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו' (ד) תרמסנה רגל רגלי עני פעמי
מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב חמוקי וצ"ל כמו קלאים מעשה רבי און: [ויש' הש"ס ג. ב] (ז) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם כי לאלהים מנגי ארין מאד נעלמי: והיהם ג' ו
הפרך (הבור רק אין בו מים: [בראשית מ. כד] (ט) את ה' האמרת היום לקיות לך לאלהים וללכת פדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו: וי' האמריך היום לקיות לו לעם
קבלה פאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו: [דברים כג. יד] (י) ששמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד: [דברים ג. ז]

לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ וַיִּנְפֹּשׂ בֶּן־אִמְתֶּךָ
וְהֶגֶר: יג וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ
וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע
עַל־פִּיךָ: יד שְׁלֹשׁ רְגָלִים תַּחַג לִי בַשָּׁנָה:
טו אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמַר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל
מִצּוֹת בַּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב
בִּיבּוֹ יֵצְאָת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנָי רִיקָם:
טז וְחַג הַקִּצִּיר בַּכּוֹרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע
בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפְּךָ
אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה: יז שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרְךָ

דינינו תורה ותורה וישקט בר
אמתך וגיוורא: יג ובכל די אמרתי
לכון תשמרון ושם טעות
עממיא לא תדכרון לא ישמע
על פמכון: יד תלת זמנין תחגון
(ג"א תחג) קדמי בשפא: טו ית חגא
דפטייריא תטר שבועא יומין תיכל
פטירא פמא די פקדתך לזמן
ירחא דאביבא ארי בה נפקתא
ממצרים ולא יתחזון קדמי
ריקנין: טז וחגא דחצדא בכורי
עבדך די תזרע בחקלא ותגא
דכנשא במפקא דשפא במכנשא
ית עבדך מן חקלא: יז תלת
זמנין בשפא יתחזון כל דכורך

את מעשיך מן השדה: יז שלש פעמים בשנה יראה כל זכוורך

רש"י

על ידך (בכורות ב:): (יד) רגלים. פעמים, וכן פי הפיתוי זה
שלוש רגלים (במדבר כג כח): (טו) חודש האביב. שהמנחה
מתמלאת זו צאציה. [לשון אחר] אביב לשון אב, בכור
וראשון לנשל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשהנזואו
לראות פני ברגלים הביאו לי עולות^{כד} (חגיגה ו. מילתא מס' דכספא
ס: (טז) וחג הקציר. הוא חג שבעות^{כ"ה}: ביכורי
מעשיך. שהוא זמן הנחת בכורים, ששמי הלחם הנאון
בערכת היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים למקדש,^{כ"ז}
שנאמר (במדבר כח טו) ויצילם הפסחים וגו' צִבְעֵתִיקָם (בשירים
פ"א מ"ג, מנחות פד: מו"כ ויקרא ז ב:). וחג האסוף. הוא חג
הסוכות: באספך את מעשיך. שכל ימות החמה
התבואה מתייצבת בשדות, ונחג אוספים אותה אל הבית
מפני הגשמים: (יז) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין
מדבר בשביעית^{כ"ח} הוצרך לומר שלא יסתרו [ס"א יתקרו]
שלוש רגלים ממקומן (מילתא מס' דכספא ס: כל זכורך.
הזכרים שבך):

ממקומה, שלא תאמר הואיל וכל השנה קרויה שנת
תנהוג זה שנת בראשית (מילתא מס' דכספא ס: למען יזרח
שורך וחמורך. תן לו נייט, להמיר שיהא מולש ואוכל
עשבים מן הקרקע. או אינו אלא יחשנו צמוך הבית, אמרת
אין זה נייט אלא עבר (ס: בן אמתך. בענד עללי הכחוב
מדבר: והגר. זה גר תושב^{כ"ב} (יבמות מח: מילתא ס:)
(יג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל
מצות עשה באזהרה, שכל שמירה שצמורה אזהרה היא
צמקוס לאו^{כ"ג} (מילתא מס' דכספא ס: לא תזכורו. שלא יאמר
לו שמור לי צד עצודה זרה פלונית, או תעמוד עמי ציוס
עבודה זרה פלונית^{כ"ד} (פנהדרין סג: מילתא ס:). דבר אחר, וכל
אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכורו,
ללמדך ששקולה עבודה זרה כנגד כל המצות [ס"א
העבירות] כולן, והנזהר זה כשומר את כולן (ראה הרי"ט ת:).
לא ישמע. מן הגוי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם
הגוי וישנע לך בעבודה זרה שלו, נמלאת שאתה גורם שיזכר

שפתי חכמים הקציר

אלא רק בשביל צרכו, אפילו הכי אסור (גו"א). כד ילפינן בגמ' (חגיגה
ז) נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה, מה חגיגה להדיוט
בראוי לו, דהיינו שלמים שנאכל ממנו לבעלים, אף ראייה לגבוה בראוי
לו, דהיינו עולה שהיא כליל (גו"א). כה. כמו שמפרש רש"י והולך
שכאן אמר 'בכורי מעשיך' ובמקום אחר נאמר 'וביום הבכורים וגו'
בשבעותיכם' (רא"ם). כו. אבל עד הבאת שתי הלחם אין מביאים
ביכורים ואין מקריבים מנחה מן התבואה החדשה. כז. דקשה לרש"י
הא כבר נאמר (פסוק יד) 'שלוש רגלים' (רא"ם). והכי פירושו, כיון
דנקראו הרגלים על שם מלאכת התבואה, 'חג האסוף' 'חג האביב' 'חג
הקציר', לא תאמר שבשביעית שהוא בטל מלאכה יבטל גם כן
הרגלים (קצו"מ עפ"י פנח רזא). כח. ש'זכורך' כמו 'זכר' בקמ"ץ.
ואמר 'שבך', רצונו לומר שהכניו של 'זכורך' אינו במקום 'שליך', אלא
כלומר 'הנמצאים בך' (רא"ם).

יט. דהא שבת כבר נאמרה בעשרת הדברות (לעיל כ י), ונכפלה פה רק
כדי לומר שלא תיעקר בשביעית, ולמה כתב עוד 'שורך וחמורך', אלא
לומר תן לו מנוחה וכו' (רא"ם). כ. בעשרת הדברות (לעיל כ י) דיבר
בעבד כנעני שנימול, וכאן בעבד כנעני ערל ועדיין הוא בתוך שנים
עשר חודש משקנאו, אך לאחר שנים עשר חודש אינו רשאי לקיימו
ערל (רא"ם). כא. שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל נבלות
(רש"י דברים יד כא). אבל על גר צדק נאמר (לעיל כ י) 'וגרך אשר
בשעריך', ועוד הא ישראל גמור הוא, אלא זה גר תושב (מנח"י).
כב. ואף שאין לוקין עליו, הוא כמו לאו ועונשו גדול, דעל עשה
מכפרת תשובה לבד, ועל לאו צריך תשובה ויום הכיפורים (גו"א).
כג. דהוה ליה למיכתב 'לא תזכור', וכתב 'לא תזכיר' שהוא לשון
הפעיל, שמוזכר אותו לאחר. ולא מיבעיא הזכרת שם בעלמא אסור,
שהוא כבוד לה, אלא אפילו אומר שמור לי וכו', שלא הזכיר אותה

אֶל־פְּנֵי הָאֵדֶן | יְהוָה: יְהוָה לֹא־תִזְבַּח עֶלְ-
חֶמֶן דִּם־זִבְחֵי וְלֹא־יִלִּין חֲלֶב־חֲגִי עַד־בֶּקֶר:
יְהוָה רֵאשִׁית בְּבוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
אֶלְהֵיךָ לֹא־תִבְשֵׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ שְׂשִׁי
כ הֵנָּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מִלְּאֲךָ לְפָנֶיךָ לְשַׁמְרֶךָ
בְּדַרְךָ וְלֹהֲבִיאֲךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:
כא הַשְּׁמֹר מִפְּנֵינוּ וְשָׁמַע בְּקִלּוֹ אֶל־תִּמְרָ בּוּ כִּי
לֹא יֵשָׂא לְפִשְׁעֵכֶם כִּי שְׂמִי בְּקִרְבּוֹ: כב כִּי
אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקִלּוֹ וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר
אֶדְבַר וְאִיבַתִּי אֶת־אִיבֶיךָ וְצַרְתִּי אֶת־צַרְרֶיךָ:
כג כִּי־יִלְךְ מִלְּאֲכִי לְפָנֶיךָ וְהִבִּיאֲךָ אֶל־הָאֵמֶרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי

קדם רבון עלמא יי: יה לא תכס על חמיע דם פסחי ולא יביתון בר מן מדבחא תרבי נכסת חגא עד צפרא: י ריש בכורי ארעה תיתי [ל]בית מקדשא דיי אלהך לא תיכלון בשר בחלב: כ הא אנא שלח מלאכא קדמך למטרך בארחה ולא עלותך לאתרא דאתקנית: בא אסתמר מן קדמוהי וקבל למימרה לא תסרב לקבלה ארי לא ישבק לחוביכון ארי בשמי מימרה: כב ארי אם קבלא תקבל למימרה ותעבד כל דאמלל ואסני ית סנאך ואעיק לדמעיקין לך: כג ארי יהך מלאכי קדמך ויעלנך לות אמוראי וחתאי ופרזאי וכנענאי

רש"י

פסוק כ, שני גדי עזים (שס כו ט), ללמדך שכל מקום שנאמר 'גדי' סתם, אף עגל וכשם צמשמע (חולין קיג). וזשלשה מקומות נכתב צמורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור זשול (שס קטו): (כ) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נזכרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך (לעג לג א): אשר הבינותי. אשר ומנתי לתת לכם, זהו פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כבר מקומי ניכר כנגדו, זה אחד מן המקראות שאומרים שזית המקדש של מעלה מכוון כנגד זית המקדש של מטה (תנחומא יט): (כא) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אשר ימרה את פיך (יהושע א יט): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד צדק, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו (תנחומא יט): כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף צו"ל. ורבותינו אמרו (סנהדרין לח): זה מטטרו"ן ששמו כשם רבו, מטטרו"ן צגימטריא שדי: (כג) וצרתני. כתרגומו ואעיק"ט:

(יח) לא תזבח על חמין וגו'. לא תשחט את הפסח בארבעה עשר זניסן עד שתזער החמץ (פסחים ה. מילתא מס' דכספא ט): ולא ילין חלב חגי וגו'. חן למוצח: עד בוקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו ב) (מילתא שס): ולא ילין. אין לינה אלא צעמוד השחר, שנאמר עד צקר, אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרפפה למוצח (מגילה כא. זמנים פו): (יט) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בצכורים, לכך נאמר אף כאן צכורי אדמתך, כיצ"ל, אדם נכנס לתוך שדהו ורואה תאנה שצפרה, כורך עליה גמי לסימון, ומקדישה (צכורים פ"ג מ"ב). ואין צכורים אלא משבעת המינין האמורים צמקרא (דברים ט ח) ארץ חטה ושערה וגו' (צכורים פ"א מ"ג): לא תבשל גדי. אף עגל וכשם בכלל גדי, שאין 'גדי' אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא צכמה מקומות צמורה (שכתוב 'גדי' והולך לפרש אחריו 'עזים', כגון אנכי אשלח גדי עזים (נראשית למ י), את גדי העזים (שס

שפתי חכמים הקצר

וכתיב 'ארץ חטה' וגו', וילפינן (מנחות פד): בגזירה שוה 'ארץ' 'ארץ', דאין מביאין ביכורים אלא משבעת המינים (רא"ם, גו"א). לה. בא לומר שהם שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין, שלא תקשה דילמא בנין אב הוא לומר שכל 'גדי' הוא 'גדי עזים' (חולין קיג): (רא"ם). והביא רש"י שלשה פסוקים, כדי לומר שאפילו למאן דאמר שני כתובין מלמדין, שלשה אין מלמדין (מנח"י). לו. לא תבשל גדי בחלב אמו. לו. מוד"א כתיב 'הכינותי לך' דרשו כי הכינותי לעצמי (רא"ם). לת. ואינו נתינת טעם למה לא ישא לפשעכם, דאדרבה מפני ששמי בקרבו היה לו לישא לפשעכם (דב"ט). לו. ש"א תפרש מלשון צורו, כמו 'וצרת הכסף' (דברים יד כה), אלא לשון צרה (רא"ם).

כט. ומה שנאמר דם, הוא אזהרה שלא יזרוק הדם בעוד החמץ קיים (רא"ם). ל. פירוש שאם היו החלבים מחוץ למוצח עד שעלה עמוד השחר, נפסלו בלינה, ושוב אינו יכול להעלותן עוד (רא"ם). לא. שיבול להעלותם על המזבח אפילו רגע אחד קודם עמוד השחר, הרי שבהיותם בעלות השחר על המערכה אינם נפסלים (גו"א). לב. בקצת נוסחאות אינו, והנוסח הוא אף השביעית חייבת בבכורים. בכורי אדמתך אדם נכנס וכו' (רא"ם). דא"ך שייך שיהיה חייב בבכורים בשביעית, הלא אינו יכול לומר 'האדמה אשר נתת לי' (דברים כו י) (גו"א, וראה נח"י). לג. לדעת כי זו בכרה ראשונה (מנח"י). לד. דכתיב (דברים כו ב) 'ראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך',

קָצִיר חֲטִיִּים וְחָג הָאֶסִּיף תִּקְוֹפַת הַשָּׁנָה:
כג. שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל־זְכוּרָךְ
אֶת־פְּנֵי הָאָדָם | יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כד כִּי־
 אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ
 וְלֹא־יִחְמַד אִישׁ אֶת־אֶרֶץךָ בַּעֲלֹתְךָ לְרֵאוֹת
 אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה:
 כה לֹא־תִשְׁחַט עַל־חַמֵּץ דִּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין
 לְבָקָר זֶבַח חָג הַפֶּסַח: כו רֵאשִׁית בְּכוּרֵי
 אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ שְׁבִיעֵי

בְּכוּרֵי חֶצֶד חֲטִיִּין וְחָגָא דְכֻנְשָׁא
 בְּמִפְקָא דְשַׁתָּא: כג תַּלְתַּת זְמַנִּין
 בְּשַׁתָּא יִתְחַזֵּן כָּל דְכוּרָךְ קָדָם
 רְבוּן עֲלָמָא יְיָ אֱלֹהָא דִישְׂרָאֵל:
 כד אֲרִי אֶתְרָךְ עֲמִמִּין מִן קְדָמְךָ
 וְאֶפְתִּי יַת תְּחוּמְךָ וְלֹא יִחְמַד אֲנִשׁ
 יַת אֶרֶץךָ בְּמִסְקָךְ לֹא תִתְחַזָּא קָדָם
 יְיָ אֱלֹהֶךָ תַּלְתַּת זְמַנִּין בְּשַׁתָּא: כה לֹא
 תִכְסַּע עַל חַמֵּיעַ דָּם פְּסָחִי וְלֹא
 יִבְיַחוּן לְצַפְרָא בְּרַ מִמְדָּבְחָא תְּרַבִּי
 נְכִסְתָּ חָגָא דְפֶסַחָא: כו רִישׁ בְּכוּרֵי
 אֶרֶץךָ תִּיַחֲזִי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִיִּי
 אֱלֹהֶךָ לֹא תִיכְלוּן בְּשַׂר בַּחֲלָב:

רש"י

(מד) אוריש. כתרגומו פֶּסַחְךָ, וכן קָלֵל לֵשׁ (דברים ז לא), וכן
 וְיִזְכֶּה אֶת הָאֲמֹרִי (במדבר כא לב) לשון גירושין: והרחבתי
 את גְּבוּלְךָ. ואמה רחוק מבית הבחירה ואינך יכול לראות
 לפני תמיד^כ, לכך אני קובע לך שלש רגלים הללו: (כה) לֹא
 תִשְׁחַט וְגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים^{כז},
 אזוהרה לשוחט או לזורק^{כח} או לאחד מבני חצורה^{כט} (פסחים סג):
 וְלֹא יֵלִין. כתרגומו. אין לינה מועלת בראש המזבח^ל, ואין
 לינה אלא בעמוד השמר^מ (וצמח פ): זבוח חג הפסח.
 אימוריו^{מא}. ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואזורים^{מב}:
 (כו) ראשית בכורי אדמתך. משעמ המניין האמורים
 בשבח ארץ^{מג}, אֶרֶץ חֲטָה וְשֶׁעָרָה וְגִפְנֵי וְגו' (דברים ט ט), וְדָבַשׁ
 הוא דבש תמרים^{מד} (ספרי כי תבוא טו): לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי.
 אזוהרה לבשר בחלב^{מה}. ושלש פעמים כתוב צמורה, אחד
 לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור צישול (מילין קטו: מכלתא מס'
 דכספא ט): גְּדֵי. כל וּלְד רך צממע, ואף עגל וכבש, ממה
 שהורך לפרש צממה מקומות 'גדי עזים'^{מז} למדת שגדי
 סתם, כל יונקים צממע (מילין קיג): בַּחֲלָב אִמּוֹ. פרט
 לעוף שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן הצמורה אלא מדברי
 סופרים (שם קיג):

וקציר, יש מרבותינו אומרים על חריש של ערב שביעית
 הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוכל למונחי שביעית,
 ללמדך שמוסיפין מחול על הקודש, וכן משמע, ששם ימים
 מעבוד וציוס השביעי משבות, ועבודת ששת הימים שהתרחי
 לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש
 וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כה ד) עֲדָךְ לֹא תִזְרַע
 וְגו'. ויש מהם אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש
 וקציר שהזכר צו לומר לך, מה חריש רשות^{מז} אף קציר
 רשות, ילא קציר העומר שהוא מנוה ודוחה את השבת (ראש
 השנה ע:). (כג) בכורי קציר חטבים. שאתה מביא צו שמי
 הלחם מן החטים^מ: בכורי. שהיא מנחה ראשונה הבאה
 מן השדה של חטים למקדש, כי מנחת העומר הבאה בפסח
 מן השעורים היא (מנחות פד): וְחָג הָאֶסִּיף. צומן שאתה
 אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית,
 כמו וְאֶסְפְּתוּ אֶל תּוֹף פִּיתָךְ (דברים כג ז): תקופת השנה.
 שהיא צמורת השנה בתחלת השנה הבאה: תקופת. לשון
 מסיבה והקפה: (כג) כֹּל זְכוּרָךְ. כל הזכרים שצריך^{מא}. הרבה
 מנחת צמורה נאמרו ונכללו ויש מהם שלש פעמים וארבע,
 לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם ועל מנין עשה שבהם:

שפתי חכמים הקציר

תזרוק דמו על חמץ (רא"ם). כז. אם לאחד מאלו יש לו חמץ בביתו
 עובר בלאו (רא"ם). כח. מועלת הוא מלשון מעילה, והיינו דאין לינה
 פוסלת כשהאימורים כבר מונחים על ראש המזבח, אף על פי שלא
 נקרב (רא"ם). כט. אבל אם הקטיר קודם שעלה עמוד השחר אין זה
 לינה (מנח"י). ל. דהא הפסח אין נקרב אלא אימוריו (רא"ם).
 לא. שנפסדין בלינה, מדכתיב 'זבח' ולא כתיב 'זולא ילין לבוקר חג
 הפסח' (רא"ם). לב. וְלֹא שתביא מכל פרי אדמתך (רא"ם וראה גו"א).
 לג. דקשה לרש"י דבשבעת המינים חשיב נמי 'דבש', ודבש אינו פרי,
 וביכורים צריך פרי, על זה פירש 'דבש' הוא תמרים והוא פרי (מנח"י).
 וראה רא"ם). לד. בכל חלב, ואפילו בחלב עצמו. ויבחלב אמו' לאפוקי
 עוף, שאין לאמו חלב (רא"ם). לה. כיון דבכמה פסוקים כתיב 'גדי

סלעים אף התם כן (רא"ם). כ. דקשה לרש"י הא בשבת אסורות גם
 שאר מלאכות, אלא ערב שביעית אסור לחרוש שיועיל לשביעית, וקציר
 מתבואת שביעית היוצא לשביעית (מנח"י). כא. מה חריש רשות, שאין
 לך חריש של מצוה, אף קציר האסור של רשות הוא, ולא של מצוה,
 שמצוה לקצור אפילו מצאו קצור, ובא ללמד שדוחה שבת (רא"ם).
 כב. פירוש, זמן שמתחילים להקריב מנחות מן החטים החדשות, ולא
 ששבועות הוא זמן שמתחילים לקצור (רא"ם). כג. פירוש הנמצאים
 בך (רא"ם). ולֹא הזכרים שלך, דאם כן היה כולל אף את העבדים (גו"א).
 כד. דאם לא כן מאי 'כי אוריש' וְגו', מה נתינת טעם יש בו למה שלפניו
 (רא"ם). כה. פירוש 'על חמץ' שעדיין חמץ קיים, ולא עליו ממש
 (רא"ם). כו. והמקרא מסורס וקצר, כאילו כתוב 'לא תשחט זבחי ולא

שבעות: וְעֵשִׂיתָ חַג שִׁבְעוֹת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ
מִסֵּת גְּדֻבַת יָדֶךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יא וְשִׂמַּחְתָּ לְפָנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶתְהָ וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמִתְךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֶיךָ וְהַגֵּר וְהִיתוּם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר
בְּקִרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשִׁבְן שְׁמוֹ שָׁם: יב וּזְכַרְתָּ כִּי־עֲבַדְתָּ הָיִיתָ
בַּמִּצְרַיִם וְשִׁמַּרְתָּ וְעֵשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה:
פּ מִפְּטוּר יג חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים
בְּאֶסְפָּךְ מִגֵּרְנֶךָ וּמִיִּקְבֶּךָ: יד וְשִׂמַּחְתָּ בַּחֲגֶךָ
אֶתְהָ וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמִתְךָ וְהַלְוֵי וְהַגֵּר
וְהִיתוּם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ: טו שִׁבְעַת
יָמִים תַּחֲג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר
יְהוָה כִּי יְבָרְכֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־תְּבוּאֹתֶיךָ

שְׁבוּעִין: י ותעבד חגא דשבוועיא
קדם יי אלהך מסת נדבת ידך די
תתן כמא די יברכך יי אלהך:
יא ותחדי קדם יי אלהך את וברך
וברך ועבדך ואמתך ולואה די
בקרוך וגירא ויתמא וארמלתא
די בינך באתרא די יתרעי יי
אלהך לאשראה שכנתה תמן:
יב ותדבר ארי עבדא הויתא
במצרים ותטר ותעבד ית קמיא
האלין: יג חגא דמטליא תעבד
לך שבועא יומין במכנשך מאדךך
וממצצרתך: יד ותחדי בחגך את
וברך וברך ועבדך ואמתך
ולואה וגירא ויתמא וארמלתא
די בקרוך: טו שבועא יומין תחג
קדם יי אלהך באתרא די יתרעי
יי ארי יברכך יי אלהך בכל
עללתך ובכל עובדי ידך ותהי
ברם חדי: טז תלת זמנין בשתא
יתחזון כל דכורך קדם יי אלהך
באתרא די יתרעי בחגא דפטיריא
ובחגא דשבוועיא ובחגא דמטליא
ולא יתחזון קדם יי ויקנין:

ובכל מעשה ידיך והיית אף שמחה: טז **שלוש פעמים | בשנה יראה
כל זכורך את פני | יהוה אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות
ובחג השבעות ובחג הסוכות ולא יראה את פני יהוה ריקם:**

רש"י

הקין (ראש השנה יב). דבר אחר, באספן מגרן ומיקנן למד
שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקצ"י (סוכה יב):
(טו) והיית אף שמחה. לפי פשוטו אין זה לשון זוויל אלא
לשון הצטחה. ולפי תלמודו (פסחים עא. ספרי קמ"ד) למדו מכאן
לרבות ליל יום טוב האחרון לשמחה"י: (טז) ולא יראה
את פני ה' ריקם. אלא הצא עולות ראיה"י ושלמי
חגיגה (חגיגה ז).

(י) מסת נדבת ידך. די נדבא ידך, הכל לפי הנכרה
הנא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכול: (יא) והלוי והגר
והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך צד
ונמך וענדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח
את שלך (מנחות יז): (יב) וזכרת כי עבד היית וגו'.
על מנת כן פדיתך שתשמור ומעשה את החוקים האלה:
(יג) באספך. בזמן האסיף שאתה מכניס לצית פירות

שפתי חכמים הקצר

חלק, ומה ראת לרבות ליל יום טוב אחרון ולהוציא ליל יום טוב ראשון,
מרבה אני ליל יום טוב אחרון שיש שמחה לפניו, דהיינו החג, לכן צריך
לכוללו עם שבעת הימים, מה שאין כן ליל יום טוב ראשון (מנח"י עפ"י
רא"ם). יג. שלמי חגיגה דריש מדכתיב בסמוך (פסוק יז) 'איש כמתנת ידו'
המורה על עולת ראיה ועל שלמי חגיגה, כדתינא בספרי, שכל אחד
מאלו, אין לו שיעור מן התורה, אלא כפי מתנת ידו (רא"ם).
חסלת פרשת ראה

קוצר היום זה קוצר למחר, אלא בקצירת העומר, אך מפני שתחילת
הקציר הוא העומר, כתב 'מהחל חרמש בקמה' במקום מקצירת העומר
(מנח"י עפ"י רא"ם). י. תרגום 'די מחסורו' (לעיל טו ח) כמסת חסרונו
(מנח"י עפ"י רא"ם). יא. פסולת גורן הוא התבן, ופסולת יקב הם
החרצנים, לאפוקי המחובר והמקבל טומאה (מנח"י עפ"י רא"ם).
יב. כדתינא פרק לולב וערבה (סוכה מח). 'והיית אף שמח' לרבות ליל יום
טוב אחרון, או אינו אלא לרבות ליל יום טוב ראשון, תלמוד לומר 'אך'

על זה דהא מניח הסם בגמי' ככל חקת הפסח יעשו אותו יכול כסם שהלאשון אסור בכל יראה וכל ימלא כך שני אסור וכו' ח"ל וכו' בכלליה ללא ישאירו ממנו עד בקר מאי קא מרבה ליה לא תוליוו ממנו דדמי ליה דהאי מיפסיל בנותר והאי מיפסיל ביואל, וא"כ קשה היכי ממעט רבינו יואל, וי"ל דבגמי' קאמר דמרבי ליה משום דדמי ליה דהוי לאו שיתק לעשה דיומא דנותר, ופירש"י דלית ליה להאי תנא הא דמניח בפי' כילד לולין האוכלו ה"ו כלל תעשה דובשר בשדה טריפה אלא מוסר להחזירו ולאכלו עכ"ל, ומאחר דק"ל כההוא תנא דמניח חייב משום ובשר בשדה טריפה מו ליכא לרבווי יואל מנותר שזה ניתק לעשה וזה לא ניתק לעשה, ומ"ש ואין מביאין עמו חגיגה, מוספתא פ"ח, ומ"ש ומביאין אותו חוץ לבית אכילתו, נראה דמ"ס יש כאן זכרון למוחקו ולכתוב במקומו ומביאין אותו חוץ לחבורתו כעין מ"ש ברש"א גבי פסח ראשון אין מביאין ממנו חוץ לחבורה, ומ"ש ואינו בא בטומאה וכו' עד על מלה ומרור, במשנה פ' מי שהיה טמא (דף ז"ה), ומ"ש ואין מומיירם מהם ואין שזריס בהן את העלם, מקרא מפורש בפרשת בהעלותך, ומ"ש ולמה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים וכו', שם בגמי'.

שכלל זה שנאמר במצרים וכו' אין אותם דברים נוהגים להורות וכו', משנה פ' מי שהיה טמא (דף ז"ה):

סליקו הלכות קרבן פסח בס"ד

ארבעה עשר ליום ששה עשר, שנאמר לבקר עד בקר של יום השני, והמותיר אינו לוקה אלא ישרוף הנותר ממנה כשאר הנותרים: יד' בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השולחן וכל התבשילין העולים עמו על השלחן מתבערין עמו, ואינן נאכלים אלא עד חצות כפסח עצמו גזירה מפני התערובת: מן מה בין פסח ראשון לפסח שני, הראשון אסור בחמץ בכל יראה ובל ימצא, ואינו נשחט על חמץ, ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה, וטעון הלל באכילתו, ומביאין עמו חגיגה, ואפשר שיבא בטומאה אם נטמא רוב הקהל טומאת מת כמו שביארנו, אבל פסח שני חמץ ומצה עמו בבית, ואינו טעון הלל באכילתו, ומוציאין אותו חוץ לחבורתו, ואין מביאין עמו חגיגה ואינו בא בטומאה, ושניהם דוחין את השבת, וטעוניהן הלל בעשייתן ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומרור, ואין מותרין מהן, ואין שוברין בהן את העצם, ולמה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים מאחר שנאמר ככל חקת הפסח יעשו, לפי שפירש בו מקצת חקת הפסח, ללמד שאינה שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו, והן המצות שבגופו והם חקת הפסח, שכלל זה שנאמר במצרים שילקח הפסח מבעשור, ושהוא טעון הגעת דם באגודת אוזב למשקוף ולשתי המזוזות ושיאכל בחפזון אין אותן הדברים נוהגות לדורות ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד:

04:07:201801

סליקו לחו הלכות קרבן פסח בס"ד

משנה למלך
 יא ואינו לוקה על לאו זה שהרי ניתק לעשה בו, (א"ה עין גמ"ש הרב המחבר לעיל בפ' ח"י מהל' פסולי המוקדשין הל' ט'):
 יב וזו היא הנקראת חגיגת י"ד וכו', (א"ה עין דברי הרב המחבר לעיל פ"ו מהל' כלי מקדש הל' סליקו לחו הלכות קרבן פסח בס"ד)

הלכות חגיגה

יש בכללן שש מצות, ארבע מצות עשה, ושתיים מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

(א) להראות פני ה' (ב) לחוג בשלש רגלים (ג) לשמוח ברגלים (ד) שלא יראה ריקם (ה) שלא יעזוב לוי מלשמוחו וליתן לו מתנותיו ברגלים (ו) להקהיל את העם בחג הסכות במוצאי שמיטה:

וביאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

כסף משנה

פ"א שלש מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים ואלו הן, הראייה שנאמר רגל וכו', בפ"ק דחגיגה

א סמ"ג עין רכ"ז רכ"ח רכ"ט: ושמחת

יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָךְ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי-בֹ יֵצֵאת מִמִּצְרַיִם
 טו וְלֹא-יִרְאוּ פָנַי רִיקָם: וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג
 יז הָאֶסְףְּ בְּצֵאת הַשָּׂדֶה בְּאֶסְפָּךָ אֶת-מַעֲשֵׂיךָ מִן-הַשָּׂדֶה: שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה
 דִּחְצָדָא בְּכוּרֵי עֹבְדָךְ, דִּתְזַרְע בְּחַקְלָא, וְחַגָא דְכְנָשָׂא בְּמַפְקָה דְשַׁמָּא, בְּמַכְנָשְׁךָ יֵת עֹבְדָךְ מִן חַקְלָא: יז. תַּלְת זְמַנִּין בְּשַׁמָּא,

רס"ג (טו) למועד, בעת²⁶. ולא יראו, ולא תיראו לפני.
 26 כתב רבינו בספרו אמרי"מ מ"ח פ"ג כי המלה 'למועד' אינה כי אם לשימוש הרבדים.

רשב"ם (טז) וחג הקציר, [הוא חג השבועות שמקריבין בו] קרבנות
 הכתובים בפרשת שור או כשב ושתי הלחם שהם מנחה חדשה⁵².
 בכורי מעשיך, להתיר חדש במקדש⁵³. וחג האסיף, חג הסוכות
 בשעת אסיף אשר מלאו הגרנות בר והיקבים תירוש ויצהר⁵⁴
 וציוה הכתוב לישב בסוכות לזכרון, כי במדבר ישבו באהלים ולא
 היה להם קרקע ולא דגן ותירוש ויצהר כמו [שהיה להם אחרי כן
 בארץ ויודו]⁵⁵ על זאת להקב"ה. הרי שלשה רגלים תלויים כולם
 בפירות הארץ, אביב וקציר ואסיף.

רמב"ן (טז-יז) וחג הקציר בכורי מעשיך, לא ידעתי למה יזכירם הכתוב
 בשם הידיעה כי לא ציוה בהם ולא הזכירם עד עתה, וראוי הוא
 שיאמר ועשית חג קציר בכורי מעשיך, כאשר אמר במשנה תורה
 ועשית חג שבועות לה' אלהיך (דברים טז י), ואולי בעבור שאמר
 שלש רגלים תחוג לי בשנה (פסוק יד), ופירש את חג המצות
 תשמור (פסוק טו), בחדש האביב, שתשמור לעשות חג בתחילת
 האביב חזר ואמר והאחר תשמור שיהיה חג הקציר בכורי מעשיך,
 והשלישי תשמור שיהיה חג האסיף בצאת השנה, והנה כלם על
 שם מעשיו מן השדה לתת בהם הודאה לאלהים, שהוא שומר
 חקות שמים⁵⁷ ומוציא לחם מן הארץ⁵⁸ להשביע נפש שוקקה
 52 ויקרא כג טז-כ. 53 מנחות סח ב. 54 ע"פ יואל ב כד. 55 ההוספה
 ע"פ דברי הרשב"ם בויקרא כג מג, וכנראה דילג המעתיק שורה שלימה.

חזקוני ולא יראו פני ריקם, הם פני הזכרים העולים לרגל הנראים לי שהם
 ובניהם שלי.
 (טז) אשר תזרע, אתה הזורע בשדה האדון, על כן תעלה אתה
 הראשית למס הארץ, והקב"ה האדון נתנה לעבדיו. בצאת
 השנה, ותכנס שנה אחרת.
 (יז) שלש פעמים בשנה, אהדריה קרא בשביל יראה כל זכורך¹⁷.
 17 [ראה ראב"ע פי' הארון].

ספורנו ועשית פסח" (דבר' טז א), כמו שאמר בזה למועד חדש האביב,
 שמור שיהיה בחדש האביב, על ידי עבורי השנים והחדשים, כמו
 שבא בקבלה⁶⁶.
 (טז) בצאת השנה, שכבר נאספו כל תבואותיה.
 (יז) שלש פעמים בשנה יראה, להודות על החירות, ועל האביב
 ועל הקציר ועל האסיף, כי ממנו הכל. אל פני האדון, יאמר
 "אדון" על מנהיג עניינים הנפסדים, אמר אם כן שהוא אדון פני
 העם הנראים כפרט, ובהראותם לפניו הם כעבד המקביל פני רבו,
 והוא גם כן אדון הקרקע, כאמרו "כי לי הארץ, כי גרים ותושבים
 66 ר"ה כא א.

והנה כתוב שבעת ימים תאכל מצות, כמו חג הסוכות תעשה לך
 שבעת ימים (דבר' טז יג). והנה הוא חיוב³⁹, ואין כמוהו ששת
 ימים תעשה מעשיך (לעיל פסוק יב), כי אחריו כתוב שתשבות
 ביום השביעי⁴⁰, ואין ככה שבעת ימים תאכל מצות. ועוד, למה
 לא כתב שבעת ימים לא תאכל חמץ⁴¹. חדש האביב, פירשתיו⁴².
 רבים חשבו, כי לא יראו פני ריקם, כמו לפני לא יראו (להלן לג
 כג). וזה איננו נכון, כי הבאים אל בית ה' הם נראים⁴³. והעד,
 ונראה את פני ה' (ש"א א כב). גם יראה כל זכורך את פני ה' (דבר'
 טז טז), כמו לפני ה'⁴⁴.
 (טז) וחג הקציר, בכורי קציר חטים. והנה חג המצות לעולם יהיה
 בו אביב, שהוא בכורי השעורים. והמרחק בין בכורי שעורים
 לבכורי חטים, כמו שבעה שבועות תספר לך (שם שם). וחג
 האסיף בצאת השנה, ותכנס שנה אחרת, ותחל ממרחשון לזרוע.
 (יז) שלש, ואלה השלש פעמים שאמרתי לך לא יראו פני ריקם,
 הזכרים לבדם, שהם בני מצוות, ואינם חולים שלא יוכלו לבוא.
 39 כמו הישיבה בסוכות חיוב שבעת ימים, כך אכילת מצות חיוב שבעת ימים.
 40 העשיה בששת הימים היא רשות, אך השכיחה ביום השביעי חיוב. 41 אילו
 היה שבעת הימים רק איסור לאכול חמץ ולא חיוב לאכול מצה, היה כתוב שבעת ימים
 לא תאכל חמץ. מכאן שאכילת מצה היא חיוב כל שבעת הימים. 42 ראה לעיל יג ד.
 43 לפיכך כנפצל, באים שה' יראה אותם. 44 פני כמו לפני.

(טו) וטעם למועד חדש האביב, בזמן שימצא אביב השעורים. ראב"ע
 ולא יראו פני, אין פני פעולים⁹⁹, רק יראו הבאים לחוג. והעד, הקצר
 יראה כל זכורך את פני (דברים טז טז).
 (טז) וחג הקציר, בכורי קציר חטים. וחג האסיף, ששם תשלם
 השנה, ותחל ממרחשון לזרוע.
 (יז) ואחר שאמר שלש רגלים תחג לי (פסוק יד), שב לפרש כי
 99 שהרי אין לראות את פני ה'. אלא בא כאן בדרך ההעברה. הבאים לחוג ייראו לפני ה'.
 וכך בהמשך: יראה כל זכורך אל פני האדון ה'.

יח יראה כל-זכורך אל-פני האדון יהוה: לא-תזבח על-חמץ דם-זבחי
יט ולא-ילין חלב-חצי עד-פקר: ראשית בכורי אדמתך תביא בית יהוה
אלהיה לא-תבשל גדי בחלב אמו:

יפתחון כל דכורך, קדם
רבון עלמא יי: יח. לא
תכוס על חמיע דם פסחי,
ולא יביתון בר מפדכחא,
תרבי נקסת חגא עד
צפרא: יט. ריש, בפורי ארעך, פסחי, לבית מקדשא דיי אלהך, לא תיכלון בשר פחלב:

רס"ג (יח) לא תזבח, לא תשחט את פסחי²⁷ על חמץ ולא תלין חלבי קרבן החג.

(יט) לא תבשל, ולא תבשל בשר בחלב²⁸.

27 כתב רבינו בפירושו: ומה שאמר לא תשחט על חמץ דם, דרך השאלה והעברה כי אין הדם נשחט, ודומה לזה תלין עיני (איוב יז ב) ישכנו רגליה (משלי ו יא). 28 ולקמן לר בו תרגם ולא תאכל בשרו אצל הפחיתא רש"י.

רשב"ם (יז) האדון ה', והארץ שלו. שלא יחמוד [איש] את ארצך בעלותך לראות כמו שמפורש בפרשת כי תשא שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' אלהי ישראל (להלן לד כג). וסמך ליה כי אורישי גוים מפניך והרחבתי את גבולך ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות וגו' (שם כד). וכן בכל מקום לפי ענין מעשה הקב"ה שבפרשה קורא את הקב"ה. וגם רבותינו⁵⁶ דרשו הנה האדון ה' צבאות מסעף פארה (ישעיה י לג), בכל מקום שאתה מוצא את הלשון הזה מוציא דיוורין ומכניס דיוורין.

(יח) לא תזבח על חמץ, שתהא השבתת שאור קודמת לוא"ו שעות של ארבעה עשר שהוא זמן שחיתת הפסח בין הערבים משבע ולמעלה. חלב חגי, הפסח כתיב בו ולא תותירו ממנו עד בוקר (לעיל יב י) והוא הדין לאימורין.

(יט) ראשית ביכורי אדמתך, משבעת המינין האמורים בפרשת כי תבא ולקחת מראשית כל פרי האדמה (דברים כו ב). בעלותך ברגלים אז תביא ביכורך. לא תבשל גדי בחלב אמו, דרך העזים

56 ועל פסוק זה ליחא במדרשים שלפנינו אלא בוהר ח"יב קכד א, אבל כן איתא בפסיקתא דר"כ (מהר"י כו"ר כג) על הפסוק הנה ארון הברית ארון כל הארץ (יהושע ג יא), וראה תורה שלמה רל"ן.

רמב"ן ונפש רעבה מלא טוב⁵⁹. וזה טעם אל פני האדון ה', שהוא האדון

המפרנס עבדיו, ובנטלם פרס מלפניו יבואו אליו לראות מה יצוים, והנה אל פני כמו לפני. ועל דרך האמת יהיה מן פנים, וכבר רמזתי לך פירוש הפנים בעשרת הדברות⁶⁰, ולכן אמר האדון ה', כמו שאמר בפעם השנית האדון ה' אלהי ישראל (להלן לד כג), וכן הנה ארון הברית ארון כל הארץ (יהושע ג יא), מלפני ארון חולי ארץ (תהלים צז ה).

(יח) לא תזבח על חמץ דם זבחי, "לא תשחט את הפסח בארבעה 59 ע"פ שם קו ט. 60 לעיל כ ב.

חזקוני (יח) ולא ילין חלב חגי, אמורי הפסח. [עד בקר, כדין גופו של

פסח¹⁸, שנאמר בו: ולא תותירו ממנו עד בקר (לעיל יב י¹⁹). חגי, קרבני, דוגמא: אסרו חג בעבותים (תהלים קיח כז). למעלה בפרשת בא הזהיר בפסח מצרים, וכאן הזהיר בפסח דורות.

(יט) ראשית בכורי, למה נאמר²⁰, לפי שנאמר: ולקחת מראשית כל פרי האדמה (דברים כו ב), אין לי אלא פרי, משקין מנין, ת"ל: תביא, מכל מקום. ומה הפרש בין אלו לאלו, אלו מביאין וקורין. 18 רשב"ם. [19] ככ"י ליחא. 20 מבילתא כספא פ"כ.

(יח) לא תזבח על חמץ וגו', לא תשחט את הפסח ביי"ד בניסן עד רש"י שתבער החמץ⁶³. ולא ילין חלב חגי וגו', חוץ למזבח⁶⁴. עד בקר, יכול אף על המערכה יפסל בלינה, ת"ל על מוקדה על המזבח כל הלילה (ויקרא ו ב)⁶⁴. ולא ילין, אין לינה אלא בעמוד השחר⁶⁵, שנאמר: עד בקר, אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרצפה למזבח.

(יט) ראשית בכורי אדמתך, [אף השביעית חייבת בככורים, לכן 63 מבילתא כספא פ"כ. 64 מבילתא שם. 65 מגילה כא א.

ראב"ע (יח) דם זבחי, הוא זבח חג הפסח הנאכל על מצות ומרורים. חלב חגי, הוא שה תמים שהוא חיוב⁶⁵. וכן כתוב בהעלות העולה והחלבים עד הבקר (דהיי"ב לה יד)⁶⁶.

(יט) ראשית, זהו ואם תקריב מנחת בכורים (ויקרא ב יד), כי עם היחיד מדבר, כאשר אפשר במקומו. והזכיר זה אחר לא תשחט על חמץ דם זבחי, כי משם יחלו הככורים. אמרו חסרי הדעת⁴⁷, כי גדי מגזרת מגד. ולא יתכן. כי מ"ם מגד שורש, והעד הנאמן עם פרי מגדים (שה"ש ד יג), כי ככה לא ימצא בלשון הקדש⁴⁸. ועוד, מה טעם לא תבשל, ואין כח ביד אדם לבשל המגד⁴⁹, וכתוב ממגד תבואות שמש (דברי' לג יד)⁵⁰. ומה טעם לומר בחלב, ואנה מצאנו כלשון הזה⁵¹, ועוד מה טעם אמו, ואנה נקרא העץ אָם המגד, וכל זה חשוב, בעבור שמצאנו זאת המצוה עם ראשית

45 בחגי כאן הכוונה לשה תמים (הנובר לעיל יב ה). ושהוא חיוב לדרות. 46 בפסוק כתוב: עד לילה, וצ"ע. 47 הקראים, ראה בקצר. 48 שפה"פ של שלמים תפול ויווצר משקל חרש. 49 לבשל כמו להבשיל. 50 השמש מבשילה את המגד. 51 שמיץ הפרי או הכוהל היוצא מן העץ ייקרא חלב.

המצוה על הזכרים. וטעם האדון, שילכו כעבד ההולך אל אדוניו, ראב"ע ובפרשת ראה אנכי ארמוז לך סוד¹. הקצר

(יח) לא תזבח על חמץ דם זבחי, הוא זבח חג הפסח. והנה אסר שימצא חמץ בשעת השחיטה. וטעם דם זבחי, הזבח שהוא עלי². כי דמו יזרק על המזבח. ובעבור היות העת קצרה, ציוה להיות הקטרת חלב חג הפסח עד הבקר.

(יט) אמרו המכחישים³, כי גדי מגזרת מגדים. וזה לא יתכן, כי מ"ם מגד שורש, ולשון רבים לעד⁴. ואמר⁵, כי לא תבשל מטעם 1 ראה דברים יב ח ויד כב, אך בפסוק ולא יראה את פני ה' ירקם (שם טו טז) ליחא לפנינו על ענין זה. 2 ראה מהר"י פליישר עמ' 194 שצ"ל: שלין. 3 הקראים. 4 מן מגד מגדים, ומן גדי גדיים. 5 נ"א: ואמר.

אתם עמדי" (ויק' כה כג)⁶⁷, ושלזה ראוי להודות לפניו על האביב ספורנו הקציר והאסיף ביכול הארץ⁶⁸, ולפיכך —

(יט) ראשית בכורי אדמתך, מבחר הבכורים⁶⁹, כמו "וראשית שמנים ימשחור" (עמוס ו ו), "נקובי ראשית הגויים" (שם שם א),

67 טעם הזכירו שם זה כאן "ולא במקום אחר" (מפתח), מפני שהוא האדון המנהיג את העולם הזה, והוא אדון לכל העולמים לרגל והנראים לפניו. 68 ולזה נקבעו ג' זמנים אלה להראותם לפניו, ראה רשב"ם ראב"ע וחזקוני. 69 "וראשית בכורי" אינו כפל, כי "ראשית" הוראתו מבחר, ומבחר הבכורים הם ו' מינים לכד שנשתבחה בהם א"י.

הלכות שבת סימן שמב שמג

תלא באר הגולה

ב טור מהא רעיוני
דאין מערכין תחומין
אלא לדבר מצוה, וכן
כתב הרב המגיד בפרק
מד בשם המפורשים
ג עירובין שם
ד הרמב"ם שם

סימן רסא וסוף סימן שז), **והוא שיהא שם דבר מצוה או דוחק. כיצד, *מותר לו בין השמשות לעלות באילן או לשוט על-פני המים להביא לולב או שופר, (ג) וכן מוריד מהאילן (ד) או מוציא מהכרמלית עירוב שעשה. (ה) *וכן אם היה טרוד (ה) (ו) ונחפז לדבר שהוא משום שבות, *מותר בין השמשות, ומטעם זה מותר לומר בין השמשות לאינו-יהודי להדליק לו (ז) נד בשבת:**

שמג דיני קטן בשבת, ובו סעיף אחד:

א "קטן אוכל (א) נבילות (ב) אין בית-דין מצווין להפרישו, (ג) אבל (ד) אביו מצווה לגעור בו

א טור וסמ"ג ובעל
התרומה מעוכיא
דאיובי מפתחות וכו' יבמות ק"ג וק"ד, ועיין בבית-יוסף שפירשו גס"כ לדברי ר"מ בפרק נד על דרך זה ב מסוגיא ריבמות, והאיך הכייתוסף בזה

באר היטב

(א) אין. ומילתא דנפיק מיניה חורבה כגון תקיעת שופר שהקול נשמע לרבים ויבואו לתקוע בשבת, כ"ד מצווין להפרישו, ר"ן פ' ג' דר"ה. וכתב הב"ח דגבי תומאה מצווין להפרישו אפילו לא הגיע לחינוך, אבל דעת רמ"א כיו"ד סימן שעג דאין מצווין להפרישו וכ"ד רוב הפוסקים ופשוטא דגמרא, מ"א וט"ו, ע"ש: (ב) אביו. אבל אמו אינה מצווה להפרישו, וכ"ה בנויר דף כט, ומשמע שם דאין מחוייב לחנך בתו, ע"ש, ובתוספות שם הקשו מ"ש דביוה"כ מחוייב לחנך בתו,

ביאור הלכה

סבירא ליה לרבי יוסי דיום ודאי הוא, והלא מוכח שם בגמרא ל"ד דצריך למיזל לחומרא ואפילו לענין תרומה דרבנן, כמו שכתבו התוספות שם, וכעין מה שכתב הגר"א והקרבן-נתנאל לענין תענית? ואולי דשבותין קילא מזה, וצריך עיון. ועל-כן נראה דבמצוה-שבת יש להחמיר עד סמוך לצאת הכוכבים, שאז הוא בין-השמשות דרבי יוסי זמן מועט מאד מאד, וכן בספר בית-מאיר גופא מסיים דמכל מקום יש להחמיר עד צאת הכוכבים משום דאין אנו בקיין בזמן בין-השמשות [ומה שלא הזכיר הבין-השמשות דרבי יוסי, משום דהוא זמן מועט מאד, כמבואר לעיל בס"א בביאור הלכה, על-כן לא חש להזכירן]: * מותר לו בין השמשות. עיין בפרי-מגדים שנתקשה, מאי טעמא מותר כל זה בין-השמשות בערב-שבת, למה לא יהיה אסור בו מעט משום תוספת שצריך להוסיף מחול על הקודש למאן דאמר דהוא מדאורייתא, עיין שם. ואולי רבאמת לא כל בין-השמשות התיירו, אלא מעט הסמוך ללילה אסור משום תוספת: * וכן אם היה טרוד ונחפז וכו'. זה הלשון הוא מועתק מהרמב"ם, ושם איתא 'טרוד ונחפז ונצרך לדבר שהוא משום שבות', ועיין באחרונים ובמשנה ברורה את ביאור דבריו. ובאמת אחר כל זה אין הלשון מדוקדק יפה; והנכון שפירשו הוא כמו שרמז על זה הגר"א בסימן רסא סעיף ב, שהרמב"ם כיון כזה למה שמבואר בסימן תטו סעיף א [ושם הוא גס"כ מועתק מלשון הרמב"ם פרק ו מהלכות עירובין] שאין מערכין אלא לדבר-מצוה או אם הוצרך לברוח מפני עובד-גילולים וכו', והמשנה נקט דינא דרבי דלא גזרו על שבות בין-השמשות אלא לענין עירוב, שמע מינה דדוקא באופן זה מקילין: * מותר בין השמשות. דע, דלקמן סימן תטו סעיף א בהג"ה מוכח דדבר שהוא צורך שבת, אף שאפשר לו בלעדס ורק שיתוסף לו עונג, חשיב צורך מצוה, וממילא מותר כאן כדבר-שבות בין יום, וכמבואר לעיל בסימן שז סעיף ב. ולא דוקא לצורך סעודה מתיר המחבר, דהוא הדין אם מבקשו שידליק בחדר שישן שם גס"כ (ח) יש להקל:

ואוצר החכמה

א (א) נבילות. והוא הדין (ב) כל שאר איסורים וכן חילול שבת אם עושה לדעת עצמו, אבל אם עושה בשביל גדול צריך למחות בידו, וכדלעיל בסימן שלד סעיף כה, עיין שם במשנה ברורה: (ב) אבל אביו וכו'. דאפילו (ג) לחנך בניו ובנותיו כמצוות הוטל עליו, כדכתיב "חנוך לנער על-פי דרכו", וכל-שכן להפרישם מאיסור דמוטל על האב. (ג) ייש מאחרונים

שער הציון

(ג) כן מבואר ברמב"ם שם: (ד) כן משמע מפשטות לשון הרמב"ם להמעין, רמשים שעת הדחק התיירו, ומהאחרונים משמע רטעם היתר הוא מפני שאם לא יתיירו לו נמצא שהוא מצטער בשבת: (ה) ומכל מקום פשוט דגם הוא מודה למה שכתבתי בסימן רסא במשנה ברורה סעיף-קטן טו בשם רש"ל ולא גזרו על שבות בין-השמשות במקום הפסד מרובה, ואפשר דהוא הדין במקום צורך גדול, וכמה אחרונים העתיקו את דברי מהרש"ל לדינא דבמקום הפסד מרובה או צורך גדול לא גזרו בבין-השמשות על שבות: (ו) וכן מבואר בשולחן-ערוך סימן רסא סעיף ב, עיין שם: (ז) דאין חילוק באמירה לאינו-יהודי בין אם אומר לו בשבת או קודם שבת שיעשה בשבת, ומה שהוא דבר-מצוה, המחבר לא סבירא ליה לחלק בזה, וכמבואר בסימן שז סעיף ה, ולכן לא שרי הכא לומר לאינו-יהודי בשבת גופא: (ח) כן מצרד הפרי-מגדים, משום דהוא טרוד ומצטער מזה. ובאמת נראה שיש להתיר אף אם אינו טרוד מזה, כיון שהוא מתענג בזה בשבת הוי צורך מצוה, וכמו שכתבתי בביאור הלכה: (ט) היינו אפילו תומאת כהנים, כן הוא מסקנת האחרונים, ודלא כב"ח: (י) מסקנת האחרונים: (י) עיין במחצית-השקל:

ולהפרישו (ג) (מאיסור (ג) דאורייתא). יולהאכילו (ד) [ג] בידים (ד) אסור (ה) אפילו דברים שאסורים *מדברי סופרים, וכן אסור (ו) להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהם

שערי תשובה
03/09/2018

באר היטב

[ג] בידים. עיין בה"ט. ועיין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח סימן כג מ"ש בזה ובחלק יו"ד סימן סא וסב:

ע"ש, ואפשר דכל המצוות דמי ליהו"כ וצריך לחנכם, וכ"ה בילקוט אמור דף קעח, מ"א: (ג) דאורייתא. ובאמת אפילו באיסורא דרבנן חייב האב לחנכו כדאיתא בסימן קו ס"א ובכמה דוכתי, אלא שאם לא הפרישו אין כ"ד מוחין בידו, אבל באיסור דאורייתא כ"ד מוחין ביד האב להפרישו, כ"י, ע"ש. ועיין ט"ז. וכתב באו"ה דדוקא בתינוק דבר-הבנה, אבל לאו בר-הבנה לית לן בה, דהא יונק אפילו מכהמה טמאה, עכ"ל, ועי' ביו"ד סימן פא סס"ז דמ"מ מזיק לתינוק. וכתב הש"ך ביו"ד סימן שעב בשם הרוקח דאשת כהן מעוברת מותרת ליכנס באהל המת, דס"ס הוא שמא הוא נקבה או שמא הוא נפל, ע"ש; וצ"ע דבלא"ה מותר דטהרה בלועה אינה מיטמאה, וצ"ע, מ"א, ע"ש: (ז) בידים. ואיתא ספ"ט דשבת דאסור ליתן לתינוק חגב חי טמא לשחוק בו שמא ימות ויאכלנו, ואפילו דבר שאין בו איסור אלא משום כל תשקצו עליהם ואוסרים בכל גווני. וכתב אבל מותר ליתן עוף טמא לשחוק, דאע"ג דימות לא חזיא לאכילה כך כדאיתא בכ"ב דף כ. קטן שלא הגיע לחינוך ושתיית המים היזק לו ואין שם יין ישראל, מותר לגדול ליתן לו סתם-ינים, וכתנאי שימוזג בששה חלקים מים וישים המים תחלה ואח"כ היין, ראג"ח ח"א קי"ב; וג"ל דאם היין אינו חזק שיפסיד ע"י כך יצוהו לאינו-יהודי ליתן לו, מ"א. כתב רי"ז נ"א ח"א דאין למחות באינם-יהודים המאכילין אותם איסור, אבל אסור לומר

ביאור הלכה

משנה ברורה

שסוברין דמצות חינוך מוטל גם על האם: (ג) מאיסור דאורייתא. באמת (ז) אפילו מאיסורא דרבנן חייב להפריש כמו דצריך לחנכו במצוות דרבנן, וכדלעיל בסימן קו סעיף א, אלא נפקא-מינה, דבאיסור דרבנן אם לא הפרישו האב אין בית-דין מוחין בידו, אבל באיסור דאורייתא בית-דין מוחין ביד האב להפרישו. והגר"א פירש דלהכי נקט 'מאיסור דאורייתא', דמאיסור דרבנן פעמים שאין צריך להפרישו, ואף ליתן לו לכתחלה מותר, דהיינו בשצריך לכך, וכגון רחיצה וסיכה ביום-הכפורים. ופשוט דאם שמע לבנו ובתו הקטנים

השמשות, דרין אחד הוא לענין עירוב דלכר-מצוה עם ענינו, וכמבואר במגיד-משנה פרק כד מהלכות שבת הלכה י, ועיין בב"ח, והנראה לעניות דעתי כתבתי:

* מדברי סופרים, וכן וכו'. ודעת הרשב"א והר"ן דאם התינוק צריך לכך מותר אפילו לספות לו בידים דבר שהוא אסור מדרבנן, אך המחבר סתם לדינא כדעת החולקים עליהם ואוסרים בכל גווני. וכתב בתשובת רבינו עקיבא איגר על דבר טלטול הספרים לבית-הכנסת במקום שאין עירוב עליידי תינוק אי יש לסמוך בזה על הרשב"א דאיסור דרבנן ספינן ליה בידים, והשיב דזה אינו, דהא הר"ן כתב בפרק כל כתבי להדיא דאף להרשב"א ספינן ליה רק לצרכו ולא לצרכנו

שהם מדברים לשון הרע, מצוה לגעור בהם ולהפרישם מזה, וכן ממחלוקת ושקר וקללות, ובעוונותינו הרבים כמה נכשלין בזה, שהם מניחין לבניהם לדבר לשון הרע ורכילות ולקלל, ונעשה מורגל בזה כל-כך עד שאפילו כשנתגדל ושומע שיש בזה איסור גדול קשה לו לפרוש מהרגלו, שהורגל בזה שנים רבות והיה הדבר אצלו בחזקת היתר. (ה) ודע, דשיעור החינוך במצוות עשה הוא בכל תינוק לפי חריפותו וידיעתו, בכל דבר לפי ענינו, כגון היודע מענין שבת, חייב להרגילו לשמוע קידוש והבדלה, היודע להתעטף כהלכה חייב בציצית, וכנ"ל בסימן יז, וכן כל כיוצא בזה, בין במצוות עשה של תורה בין בשל דברי סופרים; אבל החינוך בלא-תעשה, בין של תורה בין של דבריהם, הוא בכל תינוק (ו) שהוא בר-הבנה, שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות או לאכול, אבל תינוק שאינו בר-הבנה כלל אין אביו מצווה למנעו בעל-כרחו מלאכול מאכלות אסורות או מלחלל שבת אפילו באיסור של תורה, כיון שאינו מבין כלל הענין מה שמונעו ומפרישו, וכן אם הוא כהן אין צריך להוציאו מבית שהטמאה בתוכו, אלא-אם-כן הוא בר-הבנה, אזי מצוה על אביו להוציאו כדי להפרישו מן האיסור מחמת מצות חינוך. (ז) ולהכניסו בבית שטמאה בתוכו וכן לספות לו בשאר איסורים, אסור אפילו בתינוק שאינו בר-הבנה עדיין, וכמו שנכתוב לקמיה. (ח) ומכל מקום אשת כהן מעוברת שקרבו ימיה ללדת, מותרת ליכנס לכתחלה באהל המת, דאף שנראה לנו שוראי תלד שם ולד, ושמה יהיה זכר ויטמא שם, אפילו הכי מותר, דספק-ספיקא הוא, שמא יהיה נקבה ושמה יהיה נפל: (ד) אסור. (ט) לכל אדם, (י) ואפילו התינוק אינו בר-הבנה כלל, ודבר זה הוא אסור מן התורה, וילפינן לה מדכתיב בשרצים "לא תאכלום", וקרא יתירא הוא, (יא) וקיבלו חז"ל דרוצה לומר לא תאכילום לקטנים, וכן בדם כתיב "כל נפש מכם לא תאכל דם", וקיבלו חז"ל דרוצה לומר לא תאכיל לקטנים, וכן בטומאת כהנים כתיב "אמור" "ואמרת", ואמרו חז"ל: אמור לגדולים שיאמרו לקטנים. והנה משלש מצוות אלו (יב) אנו למדין לכל התורה כולה, דכל איסורי-תורה אסור להאכילם או לצוותם שיעבורו. ולכן אסור ליתן לתינוק דבר-מאכל של איסור אפילו לשחוק בו, שמא יאכלנו, דהוי כמאכילו בידים [מ"א]: (ה) אפילו וכו'. ולומר לאינו-יהודי שיתן דבר-איסור לתינוק גם-כן אסור, וכמו בכל איסורין דאמירה לעובד-גילולים אסור, וכל-שכן לומר לתינוק בעצמו שיאכל דאסור [אחרונים]. ואם התינוק צריך לכך, כגון שהוא קצת חולה, מותר לומר לעובד-גילולים להאכיל אותם אפילו בדבר שהוא אסור מן התורה, וכן נוהגים בפסח, שמצוים לעובד-גילולים לישא התינוק אל ביתו ולהשקותו חמץ [וכן אם הוא צריך לשתות סתם-ינים, שהמים היזק לו, יצוה לעובד-גילולים ליתן לו]. ואם התינוק חולה ואי אפשר לשאת אותו חוץ לבית, יבקש מעובד-גילולים שיתן להתינוק חמץ, והעובד-גילולים מביא החמץ ומעמידו בבית, דהוי ליה חמצו של עובד-גילולים בבית ישראל דאינו עובר עליו ב'בל יראה', ואז אפילו הולך העובד-גילולים לפעמים, יכול לצוות לקטן ליתן לזה לשתות, אבל הוא לא יגע בו שמא יאכל ממנו, כמו שכתוב סימן תמ. אך בכל זה יזהר שלא יקדים לו דינר, דעל-דידה יהיה קנוי לו החמץ [מ"א וש"א]: (ו) להרגילו בחילול שבת וכו'. כגון (יג) שיאמר לו הבא לי מפתח, ואפילו דרך

שער הציון

(ז) ט"ז ומגן-אברהם וש"א: (ה) כל הפוסקים: (ו) אחרונים. ומאיסור והיתר לכאורה משמע דאם אינו בר-הבנה אפילו ליספי ליה ליכא איסורא, ותמוה מאו, דמוכח בהדיא בגמרא להיפוך, ובבר הקשה עליו בספר חיי-אדם, וכן המגן-אברהם לא העתיקו אלא להשמיענו דכאינו בר-הבנה אין צריך אביו להפרישו, אבל למיספי ליה סיים אחר-כך בהדיא דאפילו אינו בר-הבנה אסור, וכן כתב הגר"ז: (ז) מגן-אברהם: (ח) נתיב-חיים בישוב דברי הרוקח ממה שהשיג עליו המגן-אברהם, וכן כתב ש"א בשם רב"ז בתשובותיו: (ט) אחרונים: (י) מגן-אברהם: (יא) יבמות קי"ד: (יב) כן פסקו כמה גדולי ראשונים מפשטיות הגמרא שם: (יג) גמרא:

המקומות, אלא כפי הענין שחייב לחנכו צו ע"ש. וכ"כ המאירי צחי' לחגיגה כאן, ששיעור חינוך אינו שוה לכל העינים, אלא הכל לפי ענין המצוה ע"ש. וע"ע צמג"א (סימן שמג ססק"ג) ע"ש.

ולפי זה כאן צמזות עליה לרגל, אם החינוך הוא צר הכי שיכול לעלות לרגל ולהראות בעזרה, חייב אציו לחנכו צוה. אלא דל"צ לפי המצואר צפוסקים דחינוך אינו שייך אלא אם החינוך הוא צר הצנה ומצין מענין המצוה וכמש"כ המג"א (צסימן חיד סק"ג), הא לאו הכי לא שייך ציה ענין חינוך. ולכאורה קטן כזה אף שיכול לעלות צרגל עם אציו מ"מ עדיין אינו צר הצנה. ואפשר דמ"ש כל שיכול לאחוז צידו של אציו ולעלות מירושלים להר הצית, היינו שנחגדל צר צאופן שיכול לעלות את ההר מירושלים להר הצית ציתד עם הגדולים, והוא כצן ד' וה' שיכול לצעוד כראוי עם אציו, ואז הוא צר צר הצנה קלת.

ובצאתי צמחזור ויטרי הל' סוכה (ע' תיב) שהצית צסם ריב"א להקשות, מאי שנא גצי סוכה דיהיב שיעורא דקטן שאינו צריך לאמו חייב צסוכה, וגצי ראייה יהיב שיעורא אחרונה לקטן שהגיע לחינוך, אם יכול לאחוז צידו של אציו ולעלות מירושלים להר הצית, וצעירוצין (פצ א) נמי יהיב שיעורא כמו צסוכה דקטן שצריך לאמו ילא צעירוצ אמו, ומפרש התם צעירוצין ההוא שיעורא צר ארבע צר חמש, והיינו שיעור גדול יותר מההוא דחגיגה שנותן לענין ראייה, וגצי לולב אמרינן קטן היודע לנענע צו, ואינו שוה לא לזה ולא לזה. ונראה לצרי דהכל מעין מצוה קא יהיב שיעורא, התם גצי סוכה דמצוה הוא לישן צה קא יהיב שיעורא לישן, כל שיעור משנתו ואינו קורא אימא אימא. וגצי ראייה דמצוה ראייה צרגלים יהיב שיעורא צרגלים. וגצי לולב וראייה אעפ"י שאין צו דעת כולי האי שאינו קורא אימא חייב ע"ש. ומצבאר מדבריו שהצין דשיעורא דיכול לאחוז צידו של אציו צו, הוא פחות הרבה מצן ד' וה', וזה דלא כמו צבארנו. ויש להצין צדעת צית שמאי דהשיעור הוא כל שיכול לצרכו על כתפיו של אציו צו, והוא מצן שנה

ואילך כמו שכתבנו לעיל. ומה שייך חינוך צחינוק צן שנה. איצרא מצינו גם גצי מצוה סוכה צמשנה (סוכה כח א), קטן שאינו צריך לאמו חייב צסוכה, מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גצי המטה צשביל קטן. ומפרש בגמ' דחכמים ס"ל קטן שאינו צריך לאמו חייב צסוכה, ושמאי ס"ל דאף

מאת הגאון צעמ"ח שו"ת עמודי אש, וכתב שם להוכיח דפסח וחיגר חד הם צין מרגלו אחת צין משתי רגליו. וכמה מקורות שהצבנו לעיל צר מצרו שם ע"ש. וע"ע להמהרש"ם צהגהותיו לירושלמי צכורות (דף כג ע"ב), שהצית מעוד מקומות להוכיח שחיגר ופסח אחד הם ע"ש.

החיגר והסומא. צפי' הרקאנטי (סו"פ תשא) צפסוק ולא יראו פני ריקס, כתב ואמרו קלת מחכמי הקבלה כי העובר על מצוה זו יתגלגל צפסח או צסומא שיהיה פטור מן הראייה, כי כיון שעצר צה הותרה לו, ואם קבלה נקבל ע"ש. והצית דבריו צמדרש תלפיות (ענף גילגולים). וע"ד הפשט י"ל צטעם שנענש להיות חיגר או סומא, לפי שחטא צרגליו שלא עלה לרגל, וצעינו שלא קיים מצוה ראייה.

והחולה והזקן. עיין שו"ת הרצ"ו חאהע"ו (סימן נח), דכן הוא הסדר צרוב המקומות שמקדים חולה לזקן, ויש לפעמים שהקדים זקן לחולה ע"ש. וצטעם פטור החולה, עיין מה שכתבנו להלן (ד' א) צד"ה רגלים פרט לחיגר ולחולה.

איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתפיו של אביו ב' דברי בית שמאי, ובית הלל אומרים כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית ב'. כתב רש"י, אצל מכאן ואילך אעפ"י שאינו חייב מן התורה הטילו חכמים על אציו ועל אמו לחנכו צמנוות. וכ"כ התוס' צד"ה איזהו, דמשם והלאה הו"ל הגיע לחינוך וחייב מדרבנן.

וחנה צשיעורא צית שמאי כל שיכול לצרכו על כתפיו של אציו, מצבאר בגמ' להלן (ו' א) וצרש"י שם, דחינוך מצן שנה ואילך הוא צר נכלל צשיעור זה. ולצ"ה דהשיעור הוא כל שיכול לאחוז צידו של אציו צו, אינו מצבאר צן כמה הוא צכלל שיעור זה, ולכאורה נראה דקטן צן שמים ושלש צר יכול לאחוז צידו של אציו ולעלות אמו להר הצית.

ועיין צחוס' סוכה (כח צ) ד"ה כאן, שכתבו דהגיע לחינוך דאמרינן צכל דוכתא, אין כולן שוים אלא כל אחד לפי ענינו, דגצי סוכה השיעור לנענע וגצי ציית ציודע להחטטף וגצי חורה ציודע לצר כדאיחא צסוכה (מצ א) ע"ש. וכ"כ הר"ן והריטב"א צסוכה שם, דשיעור קטן שהגיע לחינוך אינו שוה צכל

וכ"כ צדעת הירושלמי נשית יחזק כאן ד"ה איזה קטן ע"ש. וכן משמע מדברי החינוך (מ' תפט) דאזיל נשיטה זו ע"ש. וללא כהמנחת חינוך שם, שהצין צדעת החינוך וצדעת הרמב"ם צה"ל חגיגה שם דקטן שהגיע לחינוך אינו אלא מדרבנן, ונדחק שם בלשונם. ולא נרגש מדברי הרמב"ם בפהמ"ז דמשמע להדיא דמדין תורה קאמר, ולפי זה לא נפלאה היא לומר שגם צה"ל חגיגה דעתו כן. וכן הצין צדעת הרמב"ם, הפמ"ג צשו"ת מגידות (סימן קטו), וכחז שם להכריח כן צדעתו ע"ש. וע"ע למהרי"ט אלגזי ז"ל בקדושת יוס טו"ב (סימן מד), ובהכתב והקבלה צמדצר (ית, יח), ובספר עין יוסף על המצוות (מ' ג).

ולפי זה מוצן היטב ענין השיעורים שנאמרו לחייב את הקטנים, דלאו מטעם חינוך אחינן עלה, אלא הוא מוצן על האז להעלות אתו בניו הזכרים בעלותו להראות בעזרה צרגל, ומשעה שאפשר להעלותו מחייב צוה. וע"ע מה שכתבנו להלן (ו' א) ד"ה ואין נראין חלאין כו', דכן משמע מפשטות הסוגיא התם דקטנים חייבין מדאורייתא. ובספרי סו"פ ראה (טו, טז) אימתא, כל זכורך להציא את הקטנים, מכאן אמרו איזהו קטן כל שאינו יכול לרכוב על כתיפו של אביו ולעלות מירושלים להר הצית דברי צ"ש שנאמר זכורך, וצה"א כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הצית שנאמר רגלים. והמפרשים שם כתבו דהוא דרבנן והדרשה אסמכתא בעלמא וכמ"ש צש"ס דילן. והדוחק צוה מצואר. אמנם לפי מה שצאנו נראה דהספרי אזיל נשיטת הירושלמי והוא דרשה גמורה, ומה שאמרו צ"ש שנאמר זכורך, לא ביארו המפרשים מהיכן ילפי צ"ש שיעור זה מחיצת זכורך, ונראה דדייקי מזכורך דהיינו זכרים התלויים בך, שאינם יכולים לעלות בעצמם אלא צריך לרכב על כתיפו של אביו. וצ"ה ילפי מדכתיב רגלים וכמ"ש צמשנה. ולפי זה מוצן שפיר שיעורי צ"ש וצ"ה.

כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית. וכ"כ הרמב"ם (פ"ג מה"ל חגיגה ה"ג), כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הצית חייב להעלותו כו'. ועיין לשון החינוך (מ' תפט), שכתב ענין המצוה שיעלה כל אדם עם כל בן זכר שיש לו כח [בחינוך מהדו' מכון ירושלים ליחא למלת כח, ונראה שנשמט בטעות] שיכול ללכת לבדו צרגליו למקדש ויתראה לשם

צקטן הצריך לאמו חייב לחנכו. חזינן דס"ל לשמאי דמצות חינוך מתחיל בכל מצוה מיד כששייך לחנכו למצוה ההוא אף צקטן ממש, ולכן צמצות סוכה שאפשר לחנכו מיד חייב לחנכו אף צקטן בן יומו.

ונראה דצית שמאי צשמעתין אזלי נשיטת רבס שמאי הזקן, [וכצר כתבו התוס' ציצמות (ק"ז א) ד"ה צ"ה, וכמוצות (נג צ) ד"ה שאין, דלא מסתבר דצ"ה וצ"ש יחלקו על שיטת הלל או שמאי רבס ע"ש]. ולכן צמצות רחיה השיעור כל שיכול לרכוב על כתפיו של אביו כו', דצאופן כזה רגילים לקחת החינוך לכל מקום שרוצים. ובפחות מזה אינו חייב, דלא חייבו אותו חכמים ליקח החינוך על ידיו כל הדרך. [וענין זה שהיה נהוג אז צהולכת החינוקות על כתפי הוריהם, מנינו צכמה מקומות. כמוצות (כו א) זכורני כשאני חינוך ומורכב על כתיפו של אבא והוציאני מצית הספר כו'. שם (נא צ) שאפילו צנה מורכב על כתיפה ממאנת והולכת לה. קידושין (פ' א) מעשה באשה שצאת לירושלים וחינוך מורכב לה על כתיפה כו'. סנהדרין (נג צ) זכורני כשהייתי חינוך ומורכב על כתיפו של אבא והציאו צת כהן שזינתה כו'].

ועיין צפני יהושע סוכה שם שחמה על סברת שמאי, דלכאורה אין טעם לחומר זה, דמה חינוך שייך צקטן בן יומו שאין צו דעת כלל לחייבו צמצות עשה. וכחז ואפשר דכיון דלענין סוכה אסמכתא רבנן אריצוייא דכל [כמ"ש שם כל לרבות את הקטנים], משו"ה שייך להחמיר יותר צסוכה ע"ש, וע"ע צשפת אמת שם. ולפי זה יש לומר גם כאן צמצות רחיה דאיכא ריצוייא דכל זכורך לרבות את הקטנים (להלן ד' א), ס"ל לצ"ש דיש להחמיר דחייב לחנכו אף צקטן ממש. וע"ע צמפרשים צסוכה שם מש"כ צדעת שמאי, ולפלא שלא העירו מהא דצית שמאי צשמעתין צמצות רחיה. ובעיקר מצות קטנים צראה, כתב הנצי"ב ז"ל צמרומי שדה כאן, וצהעמק שאלה (שאילתא קלו אות א'), צדעת הרמב"ם (פ"ג מה"ל חגיגה ה"ג) שהציא הפסוק דכל זכורך לרבות את הקטנים, דס"ל דהאז חייב מה"ת צראה של צנו הקטן, ולא מדין חינוך דס"ל לש"ס דילן ע"ש. וכן מצואר מדברי הרמב"ם צפהמ"ז (מ"ע נג) שכתב, שציונו להראות צרגלים כו' וענין מצוה זו שיעלה האדם למקדש עם כל בן זכר שיש לו כו' ע"ש. מצואר דהוא מה"ת. וכן מצואר מדברי הירושלמי צפרקין, דמכל זכורך מרבינן את הקטן ע"ש.

מי שנותן לעני שיש לו תביעה עליי זה עושה צדקה ומשפט יחד שמשלם חוב הקב"ה להעני ועל זה נאמר מלוא ד' חונן דל כביכול כאילו משלם בעד הקב"ה מה שיש לעני לתבוע ממנו בדין ובמשפט וזה נקרא עשה צדקה ומשפט ושכרו גדול שממלא העולם חסד וזהו דקאמר יכול כל הבא לקפוץ קופץ דהיינו לכל אחד יודמנו עניים הגונים שבהם הנתינה צדקה ומשפט יחד לזה קאמר מה יקר חסדך אלקים ואחר שהביא הך דר"ח בר פפא שמפרש לפסוק וחסד ד' וגו' עוד בענין אחר שחסד פירושו חן ולפ"ז יש כאן ב' פירושים לחסד לשון מתחסד לפנים משורת הדין ולשון חן לכן הביא בזה דברי ר"א שהקשה ותורת חסד על לשונה דממנ"פ קשה אם הפי' לשון חסד שעושה לפנים משורת הדין וכי יש תורה של חסד הלא כל הלמוד הוא חיוב לאדם והגית בו יומם ולילה כתיב ואם הפי' לשון חן וכי יש תורה שאינה של חסד הלא התורה בכל מקום מלא חן ושכל טוב ולזה כפל הקושיא ומשני לחלק בין תורה לשמה לשלא לשמה ומיושב בזה המשך המאמרים:

בגמרא תורה לשמה זו היא תורה של חסד. יש לפרש ע"פ מאמר התנא (אבות פ"ו מ"א) כל העוסק בתורה לשמה אוהב את המקום אוהב את הבריות וזהו תורה של חסד שפירושו אהבה ובוזה יש לפרש גם רישא דפסוק פיה פתחה בחכמה דמצאנו בחכמים שאמרו משלים ומילתא דבדיחותא קודם שהתחילו ללמוד להמשיך לב לתורה (עי' שבת ל:). אמנם זה צריך לבד למי שאינו לומד לשמה אבל ללומד לשמה ל"צ זה שאהבת הקב"ה ואהבת התורה מספיק להמשיך לבו לתורה וזהו פי' פתחה בחכמה שיכול לפתוח בתורה מיד וא"צ למשלים ולמלתא דבדיחותא אם תורת חסד שהיא תורה לשמה על לשונה ולא יכא דאמרי מפרש תורת חסד תורה ללמדה שבוה גומל חסד עם אחרים ע"י תורתו שמלמדה אבל מי שלומד רק לעצמו ואינו רוצה ללמד לאחרים לזה נקרא תורה שאינה של חסד וגם לענין זה יש לפרש רישא דקרא פי' פתחה בחכמה דמי שלומד לעצמו אינו צריך לפתוח פיו אלא יכול ללמוד בשתיקה או בהרהור אבל ללמד לאחרים צריך לפתוח פיו וזהו פי' פתחה כיון שתורת חסד ללמדה לאחרים על לשונה:

בגמרא אין שיעור למים. עיין בזבחים (עי' שבת ל:). דנראה דיש פלוגתא דתנאי בזה אי יש שיעור למים או לא:

להיות לו שכר החסד כיון שהעולם מלא מהחסד ת"ל מה יקר חסדך אלקים וסיפא דקרא ובני אדם בצל כנפיך יחסיון פי' שרק שמי שחוסה בצל הקב"ה שמתקרב אל הקב"ה ושם בו מבטחו רק זה יכול להנות מהחסד שנתעורר ע"י העושה צדקה ומשפט ושוב אמר כיון דכתיב חסד ד' מלאה הארץ דנשמע דבהעה"ז בלבד החסד כדכתיב הארץ דמשמע העה"ז יכול אך לירא שמים כן ת"ל וחסד ד' מעולם עד עולם על יראיו פי' מהעה"ז על העה"ב שע"י יראת שמים יהיה לו חסד הקב"ה בהעה"ז ובהעה"ב:

בגמרא ואמר ר"א מאי דכתיב פי' פתחה בחכמה. מה שהוכחו מאמרים זו דר"א כאן וכסדר זה דוקא וליישב המשך מאמרים אילו י"ל ע"פ הנ"ל דבתחלה הביא מאמר דר"א דהגיד לך אדם מה טוב דמוכח מזה דמשפט וגמ"ח עדיפי מקרבנות וכנ"ל וה"א דצדקה דלא שוה לגמ"ח לא עדיף מקרבנות לזה בא אידך דר"א דגדול העושה צדקה מכל הקרבנות אכן לפ"ז הי' אפשר לחשוב כיון דגמ"ח וצדקה שניהם שוים בזה דעדיפי מכל הקרבנות א"כ אין להם יתרון זה על זה לכך בא אידך דר"א דגדול גמ"ח מן הצדקה שזה שכרו בעה"ז וזה לעה"ב אמנם יקשה דכי ס"ד שצדקה לא ישולם בעה"ב מי שלא אכל שכרה בעה"ז לזה בא אידך דר"א דודאי ישולם שכרו אבל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה וכנ"ל, והנה מזה שמענו דמשפט וצדקה וגמ"ח כל אחד לבדו עדיף מקרבנות וה"א דגם אם עושה שניהם יחד צדקה ומשפט אין להם מעלה יותר, לזה בא אידך דר"א כל העושה צדקה ומשפט הכא נקט שניהם דייקא לומר דאם עושה שניהם יחד ודאי יש להם יתרון בזה דקרבנות אינם רק להמליץ ולכפר בעדו לבד אבל העושה צדקה ומשפט יחד כאילו מלא כל העולם חסד שמכפר בעד הכל. או י"ל אחר שאמר דגמ"ח עדיף מצדקה יכול דגם עדיף מצדקה ומשפט על זה בא המאמר דצדקה ומשפט יחד עדיף מגמ"ח, דגמ"ח אינו רק ליחידים אבל זה גומל חסד עם כל העולם. והנה הענין צדקה ומשפט יש לפרש דיש ב' מיני צדקה יש צדקה שנותן לעני שאין לו תביעה עליי כמו רוב בני אדם שנותן להם הקב"ה העה"ז מתנת חנם אבל יש עני שיש לו תביעה על הקב"ה כגון שקיים מצות ששכרן בעה"ז או כגון הך דהוצאת שבת וי"ט דקאמר הקב"ה לוו עלי ואני פורע (ביצה טו:) והנה מי שנותן לעני שאין לו תביעה רק שהקב"ה רצה לזונו בחסדו כמו שזן את הכל זה מקרי צדקה לבד אבל

והוא

ספר שמיני

הלכותיו תשע. והו סידורן:

הלכות בית הבחירה. הלכות כלי המקדש והעובדים בו. הלכות ביאת המקדש. הלכות איסורי מזבח. הלכות מעשה:

הקרבת. הלכות תמידין ומוספין. הלכות פסולי המוקדשין. הלכות עבודת יום הכפורים. הלכות מעילה:

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצות. שלש מצות עשה. ושלוש מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן:

(א) לבנות בית המקדש: (ב) שלא לבנות המזבח גזית: (ג) שלא לעלות עליו במעלות: (ד) ליראה מן המקדש: (ה) לשמרו סביב: (ו) שלא להשבית שמירתו:

וביאר מצות אלו בפרקים אלו:

בספ משנה

פרק ראשון

בספ משנה

של עמלק קודמת לנין בית הבחירה מדכמיז והיה צהנית לכס מכל אויביכם וכו' והיה המקום אשר יבחר ה' ולפיכך לא רצה להביא ראה מפקוק זה והביא ראה מועשו לי מקדש ואע"ג דההיא פרהה במשכן שנמדכר מיירי משמע דהאי קרא כלל הוא לכל מקום בין למשכן שנמדכר בין לשילה וגו' וגבעון בין לבית עולמים ודיקא נמי דקאמר ועשו לי מקדש ולא קאמר ועשו לי משכן. וכן הוא בגמרא סנהדרין ט"ז שצעות

י"ד וכן תעשו לדורות וכו':
ב בין שנבנו לארץ העמידו המשכן בגלגל י"ד שנה וכו' עד בין שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהם בית לה' ולהקריב בהם קרבן וכו'. הכל מבואר בסוף זמנים נמשנה (ק"ו:):

ד ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא וכו'. בפרק ג' דמדות (משנה ה) וארבע לשכות היו נבנות מקציעותיה של מ' מ' אמה ולא היו מקורות וכן הם עמודים להיות שנאמר ויניאני אל הסלר החיונה וכו' ובפרק שלישי גבי מוצת קאמר רבי יוסי כשעלו בני הגולה הוסיפו עליו וכו' שנאמר והארץ י"ב ארץ וכו' ובפרק ד' (משנה ה') ושני שפסוקו היו לשער הגדול וכו' שצדדים לא נכנס בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל ויאמר אלי ה' השער הזה יהיה סגור:

ה ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית וכו' עד הוא הנקרא עורה. בפ"ג דמדות ופ"ד ופ"ה. ומ"ש והכל נקרא מקדש. פשיטא הוא:

ו ועושים במקדש בליים וכו' עד משוך לדדים בפרק ג' דמדות (משנה ו'): ומזבח

בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל: ה' ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית. עושין בו קדש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם. ושלשתן נקראין היכל. ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה והכל נקרא מקדש: וְעוֹשִׂין בַּמִּקְדָּשׁ כְּלִים. מִזְבֵּחַ לְעוֹלָה וְלִשְׂאֵר הַקִּרְבָּנוֹת. וְכִבְשׁוּ שְׂעוּלִים בּוֹ לְמִזְבֵּחַ. וּמְקוֹמוֹ לְפָנֵי הָאוֹלָם מְשׁוּךְ לְדָרוֹם.

וביור

משנה למלך
ע"א א מצות עשה לעשות בית לה' וכו'. הרמב"ן ז"ל כתב דעשיית הארון והכפורת לשם שם העדות תמנה מנה צפני עמנה וכו' בסוף הספר כשכא להשלים מנין רמ"ח מלות עשה יע"ש: כסובין

פ"א א מצות עשה לעשות בית לה' וכו' שנאמר ועשו לי מקדש. ו"ל רבינו בספר המלות שלו מנה עשרים הוא שגונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהיה ההקדשה והצטרף האש ממיד ואליו מהיה ההליכה והעליה לרגל והקדוץ כל שנה והוא אמרו יתעלה ועשו לי מקדש. ולשון ספרי ג' מלות נטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכריח זרעו של עמלק הנה התבאר שבנין בית המקדש מנה צפני עמנה והוא דספרי איתא נמי בפרק כ"ג (סנהדרין דף כ"ו:) וקמ"ג כתב ו"ל תניא ג' מלות נטוו ישראל וכו' ואחר שינת להם המקום מכל אויביה' מסביב לבנות בית הבחירה שנאמר ועברתם את הירדן וישבתם בארץ ואח"כ והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מנה אתכם ועלומיכם וזמיתם וכו' וזמן מנה זו של בנין בית הבחירה לא הגיעה עד ימי דוד וכן הוא אומר בדוד ויהי כי ישב המלך צביהו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב צבית ארזים וארון האלהים יושב בתוך היריעה עכ"ל. ונראה שלא רצה לומר שהמזבח הוא ועשו לי מקדש כמ"ש רבינו משום דההוא קרא במשכן שנמדכר מיירי ורבינו לא נראה לו שהמזבח הוא והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם וגו' וכמ"ג משום דהתם לא פקיד לבנות בית הבחירה אלא סיפור צעלמא הוא דקאמר שיבאו קרבנות למקום שיבחר ה' אבל לא מנינו במקרא ציווי שיבנו בית הבחירה ואע"פ שפרק כ"ג הביא מקרא דהיה המקום אשר יבחר ה' לא לנעוץ שיהא ציווי בנין בית הבחירה ממקרא זה אלא לומר שהכרמת זרעו

א מצות עשה לעשות בית לי' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות. וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש. וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו. והיה לפי שעה שנאמר כו לא באתם עד עתה וגו': ב כיון שנבנו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו. ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו וריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה. ושם"ט שנה עמד משכן שילה וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש. וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה: ג כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לי' ולהקריב בהן קרבן. ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה נאמר ויאמר דויד זה הוא בית יי' האלהים וזה מזבח לעולה לישראל ואומר זאת מנוחתי עדי עד: ד בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים. וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא

בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל: ה' ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית. עושין בו קדש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם. ושלשתן נקראין היכל. ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה והכל נקרא מקדש: וְעוֹשִׂין בַּמִּקְדָּשׁ כְּלִים. מִזְבֵּחַ לְעוֹלָה וְלִשְׂאֵר הַקִּרְבָּנוֹת. וְכִבְשׁוּ שְׂעוּלִים בּוֹ לְמִזְבֵּחַ. וּמְקוֹמוֹ לְפָנֵי הָאוֹלָם מְשׁוּךְ לְדָרוֹם.

וביור

משנה למלך
ע"א א מצות עשה לעשות בית לה' וכו'. הרמב"ן ז"ל כתב דעשיית הארון והכפורת לשם שם העדות תמנה מנה צפני עמנה וכו' בסוף הספר כשכא להשלים מנין רמ"ח מלות עשה יע"ש: כסובין

קובץ ביאורים לתפילות שלש רגלים כא

דמפקיע עצמו מן המצוות. כלומר מצות התלויות בארץ. וי"ל דזהו המכוון בלשון התפילה, ד"ומפני חטאינו גלינו מארצנו" היינו דאי אפשר לנו לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, ו"ונתחננו מעל אדמתנו" היינו דאין אנו יכולים לקיים המצות התלויות בארץ שעיקרן באדמת קדש של א"י.

ועוד י"ל עפי"ד הגר"א (ישעיה א' ז') על הפסוק: "ארצכם שממה עריכם שרופות אש אדמתכם לנגדכם זרים אוכלים אותה וגו'", דארצכם היא ארץ ישראל ועריכם היא ירושלים ואדמתכם הוא בית המקדש, כמו שנאמר מזבח אדמה, וכמו שנאמר ויצר ה"א את האדם עפר מן האדמה, ואמרו חז"ל מלמד שבראו ממקום ביהמ"ק (ממקום כפרתו נברא), וכמו שעיקר חיות האדם מן האדמה כן היה עיקר החיות מבית המקדש עכ"ל. והיינו: "ומפני חטאינו גלינו מארצנו" - מארץ ישראל, "ונתחננו מעל אדמתנו" - מבית המקדש (שו"ר שהביאו קרוב לזה מפירוש הגר"א לישעיה מכת"י).

ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך

הנה ביסוד המצוה דעשיית המקדש כתב הרמב"ם **פי"א** מהל' ביהמ"ד ה"א ובסה"מ מ' כ') כנ"ל דשתי תכליות יש בהן **חדא** הקרבת הקרבנות ותו להיות חוגגים אליו ולעלות אליו ושיהיה הקיבוץ בו, והיינו מצות עליה לרגל וראית פנים במועדות ורגלים. ועד"ז מיוסדת היא תפילה זו, דבתחילה אומרים: ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך, והיינו שאין לנו ראית פנים ועליה לרגל, ואח"כ אנו אומרים: ולעשות חובותינו בבית בחירתך בבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו, והיינו הקרבת הקרבנות. ועד"ז הוא גם בכקשה, דבתחילה אנו מבקשים: והביאנו לציון עירך ברינה ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספיים כהלכתם, היינו בקשה על התכלית של ביהמ"ק של הקרבת הקרבנות ואח"כ באה תפילה מיוחדת: או"א מלך רחמן רחם עלינו טוב ומטיב הדרש לנו שובה אלינו וגו' בנה ביתך כבתחילה וכונן מקדשך על מכונו וגו' והשב

להשם
מכוון
עונין
ולכותו
זו א"ל
ר שם
כי שם
תיבה,
זוזמן
ישנו
כולו
בחינת
ז הדק
ל מד
ם הוי
מתברר
נר,
וערות
בחינת
בתוך
מינא,
וה'
הוי"ה,
יל שם
זנו
ב"ן פ'
מצות
משום

כב קובץ ביאורים לתפילות שלש רגלים

כהנים וגו' ושם נעלה ונראה לפניך כשלש פעמי רגלינו וגו',
דלכאורה הרי זו חזרה על הבקשה הקודמת של והביאנו לציון ברנה
וגו', אלא שקודם היתה זו בקשה על התכלית של הקרבת הקרבנות,
וכאן הבקשה היא על התכלית של ראית פנים והעליה לרגל וקיומם
של חובות הרגל וא"ש (בשם הגרמ"ש שליט"א).

ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחות לפניך

ועד"ז בתפלת "מלך רחמן": וְשֵׁם נֶעְלָה וְנִרְאָה וְנִשְׁתַּחֲוָה
לְפָנֶיךָ. ולכאורה אין מן הצורך להזכיר את העליה וסגיי בהזכרת
הראיה שהיא העיקר. אכן לקושטא דמילתא העליה אינה אך הכשר
והכנה למצות ראית פנים בעזרה אלא שהיא מצוה בפ"ע ותכלית
לעצמה. ויעוין לשון הרמב"ם בסה"מ מ"ע כ' במצות בנין בית
הבחירה: "ואליו תהי' ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל
שנה". והרי שזו עצמה מן התכלית של ביהמ"ק שיהיה מקום לילך
ולעלות אליו. וכ"ה בריטב"א (סוכה כ"ה א' ד"ה ובלכתך) דעליה
לרגל אינה בגדר הכשר מצוה וכשאר הולך לדבר מצוה אלא שהמצוה
היא בהליכה עצמה וחשיב דעוסק במצוה ממש עיי"ש. וכן הוא
מבואר בלשון הגמ' (פסחים ח' ב'): "מפני מה אין פירות גינוסר
בירושלים כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא
לאכול פירות גינוסר בירושלים דיינו נמצאת עליה שלא לשמה
כיוצא בו מפני מה אין חמי טבריא בירושלים כדי שלא יהו עולי
רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דיינו
נמצאת עליה שלא לשמה". ויסוד הדבר בקרא (שמות ל"ד כ"ד):
כי אוריש וגו' ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני
ה' אלקיך שלש פעמים בשנה (ויעווי"ש בגמ' פסחים שדרשו מהאי
קרא דכל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושאינו לו קרקע אינו עולה
לרגל, ואף כאן ההדגשה על העליה). ומשום כך שפיר נזכרת היא
העליה בנוסף להזכרת הראיה שהרי היא עיקר לעצמו וכאמור.

והנה אמרו בגמ' (חגיגה ג' א'): דרש רבא מאי דכתיב "מה יפו
פעמך בנעלים בת נדיב" כמה נאין רגליהו של ישראל